

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

ויצא תשט"ז

וישא יעקב רגליו

• זוהר: אלמלי ידע עשו תחבולת יעקב בשליחות הדורן, היה מואם
בחיו • ילקוט ראובני: העשרים תישים ששלח לעשו, היה להשלים
ענין שעיר המשתלח • מדרש רבה: מאמר העולם שהכרם מוליך את
הרגלים • זרע קודש: ביאור לקיחת רכוש מצרים בדרך וישאלו • משל
להחלף בין קוצים שצריך ללבוש מלבושים גסים • שם של אדם מורה
על שורש נשמתו • עיקר דאגת יעקב אבינו היה עבור דור האחרון •
אף אומה קשה יכולין להנצל מהם אם הם מקבלי שוחד • עשו לא
יבוא לעולם לידי שלימות גדלותו • כוחו של יעקב אוחז בעקב עשו
בכל דור ודור ומגין בעד ישראל שיוכלו להתקיים • רמב"ן: תכלית
הבריאה אי אפשר להתקיים רק ע"י ישועת ישראל בהגאולה שלימה •

רוב דרוש זה עדיין לא נדפס בספרי רבינו

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"א לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות © Copyright

צו מנדב זיין לרגל א שמהא אָדער אַ יאַרצייט רופט: 1-514-585-3040 / 1-718-388-5519

38 (מינוט) קלאָר ***

לשון קדשו - קונטרס קעב

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641 ארץ ישראל: 072-333419 16→1→715	פאר הערות דרוק 3 צו הערן די רעקארדינג: דרוק 1. - פאר קונטרס 172	ארץ ישראל: 072-3275205 קאנאדא: 438-797-0770 ענגלאנד: 0330-350-3110	לשון קדשו צענטראלע נומער: 929-522-1515
--	--	--	--

• ברכת מזל טוב •

הר"ד טובי' וויינשטאק הי"ו לרגל נישואי בתו עב"ג החתן יצחק אייזיק נ"י בן הרה"ג ר' יודא צבי פריעדמאן שליט"א	הר"ד יודא הערש אקערמאן הי"ו לרגל נישואי נכדתו בת הר"ד יואל ראזענפעלד הי"ו עב"ג החתן יוסף נ"י ב"ר יעקב פרץ בלוישטיין הי"ו
הר"ד יוסף מרדכי כהנא הי"ו לרגל הולדת בתו למזל טוב יזכה לגדלה ולחנכה על דרך התורה ברוב נחת ברו"ג	הר"ד ליפא גפן הי"ו לרגל נישואי בנו החתן אברהם יעקב נ"י עב"ג בת הר"ד ישראל שלום שווארטץ הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הבחור החשוב יגע בתורה ובספרי מוסר, ומדקדק במצוות ונזהר בביכוד הורים, עסק הרבה בצדקה וחסד, בבקור חולים, בעור לעניים, ובחזוק לבבות נשברות הבחור משה צבי ע"ה דייטש בן הר"ר אברהם שלום אהרן הי"ו נהרג ע"י שונאי ישראל י"ב כסלו תש"פ לפ"ק - ה' ינקום דמו היות שלא הניח אחריו זש"ק נא לומר לפני הלימוד שיהא לעילוי נשמתו	הרה"ח גדול בתורה חריף ובק, מחדש חידושים נפלאים, בצחלת פניו ענה לשואליו, ונהנו ממנו עצה ותושי, דבק ברכיה"ק זי"ע הרה"ג ר' משה צבי ז"ל גאלד ב"ר יקותיאל יודא הלוי ע"ה מח"ס חיי צבי ג' חלקים נפטר י' כסלו תשס"ח לפ"ק
--	--

השתדלו והרבו תחינה עבור האשה רחל בת חיה מלכה לרפואה שלימה במהרה בתושח"י

הרה"ח ר' מרדכי משה ספרא
ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל
נפטר ה' ניסן תש"פ

KotSammal.com

הרה"ח ר' משה מנחם
ב"ר יוסף ז"ל
נפטר ערב פסח תש"פ

א

קושיות ודקדוקים בפסוק ויצא יעקב

במדרש שיעקב אמר מקודם מאין בא עזרי, וחזר ואמר עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ, ושאינו אובר הבטחון בהבורא יתברך

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה.

דער מדרש זאגט (בראשית רבה סח, ב) - דער מדרש איז ידוע, דער מדרש זאגט - [רבי שמואל בר נחמן פתח] שיר למעלות אשא עיני אל "ההרים" (תהלים קכא, א), אשא עיני אל "ההרים", אל תקרא 'הרים' אלא 'הורים', למלפני ולמעבדני^א.

אליעזר עבד אברהם מה כתיב ביה, וכל טוב אדניו בידו (חיי כד, י), אני אין בידי לא צמיד ולא נזם אחד, [מאין בא עזרי].

חזר ואמר לית אנא מוכיד סברי מן פריי, נאר עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ (תהלים שם, ב).

ה' ישמרך [מכל רע], מעשו ולבן. ישמר את נפשך, ממלאך המות. ה' ישמר צאתך ובוואך [מעלה ועד עולם] (שם, ז-ח). ויצא יעקב מבאר שבע.

ב

ס'איז א פלא דער גאנצער מדרש.

ג

קושיא א

מה היה ההוא אמינא, וכי הסיח יעקב אבינו דעתו רגע אחד מלכתחו בה'

א) [חדא יש להבין מה שאמר] חזר ואמר לית אנא מוכיד סברי מן פריי, עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ.

[דקשה הלשון] "חזר" ואמר. [דמשמע] ס'איז עפעס א הוה אמינא אז 'פריער' האט ער דאס נישט געוואוסט?

[וקשה וכן] ער האט דען נישט געהאט קיין בטחון חלילה, און די האפענונג צום באשעפער? נאר הערשט 'דערנאך'.

ד

קושיא ב

מהו הכוונה באומרו אשא עיני אל "ההרים", ומסיים בענין דאגת הממון. וכי על זה היה לימוד הוריו

ב) און וואס איז דאס [מה שאמר] אל ההורים, למלפני ולמעבדני. זעט אויס ער האט 'דאס' געלערנט פון די הורים, ווייל זיי האבן 'געהאט', אליעזר האט געהאט וכל טוב אדניו בידו. ער זאגט דאס עקסטער [נשזאת הוא שלמד מהוריו. וקשה וכי האבות הק' עשו כל כך עסק מן ממון הגשמי].

ה

קושיא ג

סיום דברי המדרש בענין השמירה מעשו ומלבן, מה שייך זה אל תחלת דבריו בענין דאגת הממון

ג) און וואס איז דער 'ישמרך מעשו ולבן'. ער הייבט אן ביי 'געלט', און ער לאזט אויס ה' ישמרך מעשו ולבן. [ולכאורה השמירה והצלה מהם, אין לו שייכות עם ענין הממון].

^א פירוש: למלמדי ולעושי. כלומר להתבונן וללמוד מן הורי.

^ב פירוש: אין אני אובר תקותי וציפויי מן בוראי.

1

קושיא ד

ובפרט מה שמסיים ישמור את נפשך ממלאך המות, מה שייך זה לענין הממון

(ד) איבערהויפט וואָס איז דער ישמור אַתְּ נַפְשְׁךָ, ממלאך המות. וואו קומט דאָס עפעס אָהער [בכלל].

[ובפרט שאומר זאת] אַלץ אויף דעם וואָס ער האָט מורא געהאַט [וועגן 'געלט' ואמר] אני אין בְּיָדִי לא צמיד ולא נזם אחד.

2

קושיות ודקדוקים בפסוק וישא יעקב רגליו

קושיא ה

להבין יתור לשון הכתוב "וישא יעקב רגליו", דהיה סגי באומרו "וילך" וגו'

ווייטער שטייט (כט, א) וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם.

(ה) איז דאָך אַ פֿלאַ דער וישא יעקב רגליו, [שהוא מיותר]. ער העט גיווען געדאַרפט צו זאָגן [נאָר דעם] "וילך" אַרְצָה בְּנֵי קָדָם.

ח

קושיא ו

במדרש ורש"י מפרשים דכוונת הכתוב לומר שנשא לבו את רגליו ונעשה קל

ללכת. ובמדרש מבאי עוד לזה, מאמר העולם שהכרם מוליך את הרגלים

נאָר רש"י זאָגט², [לייבב היתור לשון, דכוונת הפסוק כי] משנתבשר בשורה טובה, נעשה קל ברגליו.

און דער מדרש זאָגט³, וישא יעקב רגליו, ער איז נְתַבֵּשֶׁר געוואָרן [בשורה טובה], דאָס האָט אים געגעבן [כח לילך], הֵלֵב הוֹלִיךְ את רגליו. הדא אמרה כִּרְסָא מוֹבִיל אֶת רַגְלִין.

ט

ועדיין צריך ביאור מה חידוש משמיענו הכתוב בכל זה

(1) [אבל עדיין צריך ביאור, כי] לכאורה וואָס ער דערציילט מיר מיט דעם [מה חידוש משמיענו הפסוק לדרך המדרש].

[וכוונת המדרש עצמו בזה מובן], ווייל ס'איז איבעריג [לשון הפסוק וישא יעקב רגליו, לכן דרשו] ער דערציילט מיר אַז די בשורה טובה האָט אים געפירט, וישא רגליו.

[אָבער נאָך] אַלץ מוז מען דאָך פאַרשטיין וואָס דערציילט ער מיר דאָ [מה חידוש משמיענו 'הפסוק' בזה].

ס'העט געקענט שטיין גראַד, וילך [אַרְצָה בְּנֵי קָדָם], ער איז געגאַנגען און פאַרטיג, [ווייל] ער האָט געמוזט גיין דאָרטן. למאי נפקא מינה [מה שנשא לבו את רגליו].

² ברש"י: וישא יעקב רגליו. משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש בבראשית רבה.

³ בבראשית רבה (ע, ח): וישא יעקב רגליו. אמר רבי אחא, חיי בשירים לב מרפא (משלי יד, ל), כיון שנתבשר בשורה טובה, טעין לפיה ית רגלוהי [פירש במתנות כהונה: נושא לבו את רגליו], הדא אמר [זהו שאומרים הבריות במשליהם] כִּרְסָא טַעֲנָא רַגְלִיאָא [אם כריסו מלא ונפשו רחבה עליו, קל הוא ברגליו].

קושיא ז

דברי המדרש הם כמעשה לסתור, דמתחיל "שהלב" נשא רגליו, ומסיים כי אומרים "שהכרם" נושא הרגלים
 (ז) [ועוד קשה בדמדרש] זאָגט ער [אַז] דאָס האַרץ האָט אים געפירט די פיס, [ומסיים]
 אַזוי ווי מ'זאָגט כריסא מוביל רגלי.
 איז דאָך גאָר עפעס [ווי א] מעשה לסתור. קודם זאָגט ער מיר [אַז] דאָס "האַרץ"
 האָט אים געפירט, [ואח"כ אמר] אַזוי ווי מ'זאָגט אַז די "כַּרְסָא" פירט די פיס.
 [וקשה תרתי, חדא] וואָס דערציילט ער מיט דעם (קושיא ו). [והשני וואָס] ער הייבט אָן
 ביים "האַרץ", און [ער] לאָזט אויס הדא אמרה "כריסא" מוביל (קושיא ז).
 אַז ער זאָגט הדא אמרה איז דאָך עס אַזוי געוויינדליך, איז דאָך אַלץ נאָכנישט
 פאַרענטפערט [מה שמיענו הכתוב בזה].

יא

קושיא ח - מתוך הדרוש

להבין הכוונה בעצם המאמר העולם: "הכרם" מוליך "הרגלים"
 (ח) [גם יש להבין בעצם המאמר שאמרו פֶּרְסָא מוביל רגליו, על מהו הכוונה בזה.
 והנה לפי פשוטו פירושו, כי "כח המזון" שבכרם, דזה נותן לאדם הכח ההליכה, ולא "שהרגלים" הם
 המוליכין כמו שנדרמה למראית העין. אמנם לכאורה גם זה קשה, דהלא "הדרעת" והמחשבה שבמוח, הוא
 שמוליך את האדם לאיזה דרך שירצה לילך, ולא "הכרם" וכח המזון]. (הקושיא בדברי רבינו באות נט-סא)

יב

הקדמה לשוב הקושיות בפסוק ויצא יעקב

הקדמה א - דברי הורע קודש פרשת בא, בענין רכוש מצרים
 (ער אחר אות ב)

נאָר קען זיין, לאָמיר זען [לייטש דברי המדרש] וואָס ער זאָגט דאָ אַפּאָ עיני נאָל
 [ההורים], אליעזר עבד אברהם כתיב ביה וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וכו'.

יג

בפסוק דבר נא באוני העם וישאלו גוי, דרשו שלא יאמר אותו צדיק, כי הבטחת ואחרי כן יצאו פרֶכֶש גָדוֹל לא קיים בהם
 ס'שטייט אין זרע קודש פרשת בא^ה, [על הפסוק] דְּבַר נָא בְּאֻזֵּי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ
 מֵאֵת רֵעֵהוּ (בא יא, ב) [ופירש"י] (מברכות ט:) בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו
 צדיק וְעִבְדוֹם וְעָנּוּ אֹתָם קִיִּים בָּהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל לא קיים בהם.

^ה זרע קודש פרשת בא (בקושייתו): דְּבַר נָא בְּאֻזֵּי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאַפְשָׁה מֵאֵת רֵעֵהוּ כְּלִי כֶסֶף וְכֶלִי
 זָהָב. פירש רש"י, כדי שלא יאמר אותו צדיק אברהם, וְעִבְדוֹם וְעָנּוּ אֹתָם קִיִּים בָּהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל
 לא קיים בהם כו'. על זה יש לתמוה הרבה: א] וכי חשוד אותו צדיק אברהם ע"ה שיתרעם על מדותיו של
 הקב"ה בשביל שלא יצאו בניו ברכוש, והוא עמד בעשרה נסיונות ולא הרבה אחריו כלום. ב] ועוד והלא הקב"ה
 הוא קל אָמֵת וכל דרכיו אמת ומשפט, ואיך נוכל לומר שהוא יתברך שמו יצוה לשאול כלי כסף וזהב, ולא
 יחזירו להם רק ילכו לדרם, כדי שיקיים בזה הבטחתו וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל, הקצרה יד ה' ליתן להם
 רכוש גדול בהיתר ובדרך כבוד. ג] ועוד וכי היה אברהם מבקש רכוש של ממון, אדרבא הוא היה שונא רכוש,
 כמו שמצינו במלחמת ד' מלכים שיצא מלך סדום לקראתו ואמר לו (י. לך, כב) תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קָח לָךְ וַיֹּאמֶר
 אַבְרָם הֲרַמְתִּי יָדִי כו' אִם מִחוּשׁ כו' וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂתִי אֶת אַבְרָם. מוכח מזה שלא
 היה חומד ממון כלל, רק עיקר חמדתו ותשוקתו היה תמיד לאהבה את ה' וללכת בדרכיו ולשמור מצוותיו
 וחוקותיו, כמו שנאמר (שם יח, יט) לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ כו' לַעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט, אבל זה לא היה
 מגמתו שיהא לבניו רכוש ממון. ד] גם מה היה צריך הקב"ה להבטיח בתחילה וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל, כדי
 לבקש אחר כך תחבולה במה יקיים הבטחתו, מוטב שלא היה לו להבטיח כלל.

יד

קושיא א בפרשת בא

וכי סלקא דעתך שאברהם אבינו יתרעם על מדותיו של הקב"ה

א] איז דאָך די קשיא, ס'איז אינגאנצן אַן ענין פֿלאַ, וואָס עפּעס [יאמר אותו צדיק כך. וכי] אברהם אבינו וועט 'מתרעם' זיין אויפן געלט, [והלא עמד בעשרה נסיונות ולא הרזה כלום אחר מדותיו של הקב"ה].

טו

קושיא ב בפרשת בא

מעיקרא למה היה צורך שהקב"ה יבטיח על ענין ממון ורכוש, עד שעבור זה יבקש מהם לבסוף שישאלו איש מאת רעהו [ב] און מעיקרא אָן איז אַ קשיא, פֿאַרוואָס האָט אים דער בורא כל עולמים [געדראפט געבן] אַן הבטחה וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל, וואָס אַ נפקא מינה [מה שִׁצְאוּ ברכוש רב, והלא העיקר] מ'זאל אויסגעלייזט ווערן פון מצרים. וואָס דאָרף מען אויף דעם אַ הבטחה [על הרכוש, עד שיצטרכו לבקש מהם אחר כך שישאלו, כדי שיקויים ההבטחה].

טז

קושיא ג בפרשת בא

למה אמר שיבקשו רק בדרך "שאלה"

ג] און דער גאנצער ענין [פון] "וְיִשְׁאַלוּ", זיי זאלן זיך 'לייען', [צריך ביאור]. אַז דער בורא עולם האָט געוואָלט זיי באַשערן געלט, האָט מען עס געקאָנט באַשערן אויף אַ פֿשר'ן וועג, אַז זיי זאלן האָבן [אייגענע], וואָס דאָרף מען טון אַזאַ אונאַה, מ'וועט 'לייען' און נישט אָפּגעבן. למאי נפקא מינה, וואָס האָט געטיגט דאָס גאנצע.

יז

קושיא ד בפרשת בא

וכי ענין של ממון ורכוש היה נחשב בעיני אברהם, עד שיצטער אם לא יתקיים

ד] און פֿאַרוואָס זאל גאָר זיין אַ הוה אמינא, [אויף] אברהם אבינו, ער האָט דאָך אַוועקגעוואָרפן אַלעס, [כמו שאמר למלך סדום] וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂרְתִּי אֶת אַבְרָם, מִחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל וְאִם אֶקַח מִכָּל אֲשֶׁר לִּי [לך יד, כג], [און] פֿלוצים וועט ער גאָר מתרעם זיין אַז מ'האָט נישט מקיים געווען וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל'.

יח

הקדמה ליישוב הקושיות בפרשת בא

בורע קודש מבאר הענין, על פי מִשָּׁל למוי שהולך במקום קוצים או במקום ממונה, שלובש לבושים נסים על שאר מלבושיו, כדי שאם יתמנה או יתקרע הבגד, יהיה ההיוק רק בלבוש הגם

שמועסט דערין דער זרע קודש, ער איז דאָרט מאריך¹, ער גיט צו פֿאַרשטיין.

¹ בורע קודש שם (בחירוצ): ונראה ליישב על פי מה שכתבתי בפרשת תצוה על הגמרא במסכת ברכות (ו). דְּהַיִּי מֵאֵנִי דְּרַבְּנָן דְּבָלִי, מחפציא דלהון. והיינו כי הקליפות הם רבים מאוד, ואין להם שום חיות מצד עצמן רק מה שחוטפין מצד הקדושה, ולכן הם עומדים עלינו תמיד כי כְּסָלָא לְאוּגִיָּא (שם), ובפרט אצל התלמידי חכמים הם חופפים תמיד, כדי ליהנות מאור קדושתם. אך כי ה' אוהב צדיקים, ושומר אותם לכל יגעו בהם ח"ו בנפשם ובגופם, וגם מוזהרים ועומדים אפילו כל יגעו בלבושיהם הפנימיים, רק במלבוש החיצון שהוא סמוך ונראה להם, בהם חופפים תמיד. נמצא לפי זה שאפילו התלמיד חכם, שהוא צריך ללבוש תמיד בגדים נאים ונקיים כמבואר בגמרא (שבת קדי), עם כל זה הוא צריך ללבוש עצמו מלמעלה בגד עב וגס. והוא על דרך מִשָּׁל, מי שהולך בדרך אצל הקוצים והברקנים, או בימות הגשמים כשהגשמים נוטפים, הוא צריך לכסות עצמו מלמעלה בבגד עב, כדי שלא יקרעו או שלא יטפנו הבגדים היקרים הפנימיים. וזה הוא דוגמא למה שמצינו בהבורא ית"ש, שהאציל וברא ויצר ועשה את כל העולמות מלמעלה למטה

ער גיט צו פאַרשטיין [בדרך משל], ס'איז פאַרהאַנדן אַז מ'ברויך צו גיין נישט אויף קיין גוט פלאַץ [כמו קוצים, או אצל נישט] אַ ריין פלאַץ, מ'זאָל דאָרט עפעס אויסקלויבן. [דעמאָלט] טוט מען זיך אָן [פון] אויבן מלבושים גסים, [להגן על מלבושיו הרגילים]. ווייל מ'וועט זיך פאַרשמירן, [אַז מ'גיט] נישט אויף קיין ריין פלאַץ, מ'דאַרף אַרומגיין אין אַ מקום טינופת, עפעס מוציא [זיין], דאָרטן געפונען דברים יקרים. נאָר וואָס דען, טוט מען זיך אָן מלבושים גסים, [ווייל טאָמער] אַז מ'וועט אין עפעס אָנרירן, זאָל עס נישט אָנרירן אינעם גוף, נאָר אין די מלבושים. [און] נישטאָמאָל אין די איידעלע מלבושים, נאָר די מלבושים גסים.

יט

והנמשל כי על דרך זה קיבלו הרכוש גדול כשיצאו ממצרים, בכדי דכשיצטרכו ישראל עוד לעבוד בשאר גליות, יהיה להם במה לפדות עצמם, ולא יפגעו האומות בהגופים ונפשות וברכוש הפנימי של ישראל

אַזוי - זאָגט ער - ער [אברהם] האָט געוואוסט [אַז ווען] אידן זענען אַרויסגעגאַנגען פון מצרים, ער האָט געוואוסט [אַז] זיי דאַרפן נאָך 'אַרויסגיין אַ וועלט' [בשאר גליות], מיט די אַלע אומות, ביז מ'קומט אָן צום 'תכלית'. מ'דאַרף נאָך מוציא זיין יקר מזולל, די אַלע ניצוצין הקדושים.

בסוד מאנין וּלבושין, שכל אחד ואחד לבוש ללבוש הפנימי כנודע, עד שנשתלשל לעולם השפל והגס הזה שהיא מלא זוהמא וחומריות, וגם זה הוא כביכול לבושו ית"ש, כמו שנאמר (ישעי' ו, א) מלא כל הארץ 'כבודו' פירוש לבושו, [מלשון (שבת ק"ג): רבי יוחנן קרי למאניה 'מכבדותיה'], ומלכותו בכל מַשְׁלָה (תהלים קג, ט), ואפילו בעולם הקליפות יש להם קיום וחיות מהלבושים החיצוניים כנודע.

והנה בגלות מצרים היה עיקר הכוונה שיוציאו ישראל משם כל הניצוצות קדושות שנפלו בקליפה, כמבואר כמה פעמים בזוהר הקדוש, שזה הוא עיקר הרכוש הפנימי אשר הוציאו בני ישראל ממצרים וכו'. וכדי להבין הענין יותר, נבאר דברי חז"ל (סדר עולם פ"ג) שאמרו קושי השיעבוד היה משלים מספר השנים שנגזר עליהם וכו', הענין שכל זמן שלא היה להם קושי השיעבוד, לא היה להם עדיין נכנע היטב בתשובה שיהא בהם כח לברר הניצוצות קדושות על ידי מעשיהם הטובים, רק אחר שהכבידו עליהם קושי השיעבוד וכו' היו צועקים במר נפשם מה שאין יכולים לעבוד את ה' מחמת טורח הגלות והיו מוסרים את נפשם על קדושת שם כבוד מלכותו ית"ש באמת ובלב שלם, ועל ידי זה הוציאו כל הניצוצות קדושות וכו'.

אמנם צפה הקב"ה שעתידין ישראל להיות עוד בגלות בין האומות העומדים עליהם לכלותם, על כן עשה ברצונו הקדוש עוד לבוש עב וגם להרכוש הפנימי, הניצוצות קדושות הנ"ל, שעשה לבוש במה שיצאו גם ברכוש ממון, בכדי שיהיה להם במה לפדות את עצמם על ידי מסים וארנוניות, שלא יפגעו בנפשותם ח"ו, ויתקיים אצלם הרכוש הפנימי הנ"ל. והנה שאמר הכתוב וַיִּשְׁאַלוּ מִמֶּצְרַיִם כִּלְי כֶסֶף כו', בלשון 'שאלה', לפי שהסוף יהיה שעתידין להחזירן בגליות הבאים.

אך מצדו ית"ש לא היה צריך לכל זה, כי הוא רק טוב וחסד, ודרכו להטיב תמיד לישראל עם קדושו, ואינו עולה במחשבה לפניו כלל שיפלו ממעמדם. ואף אם ח"ו מודמן שמקלקלין מעשיהם ונופלים ליד אומות העולם, אזי הרבה ריוח והצלה לפניו ית"ש להושיע בכל עת. אך כל זה צוה כדי שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום כו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, שאם לא יהיה להם הלבוש עב וגם של רכוש ממון גשמי העשוי לשמור את רכוש הפנימי, אז לא יתקיים אצלם ח"ו הרכוש גדול הפנימי, כך יאמר אותו צדיק אברהם שהוא רוצה תמיד בתקנת בניו הנעימים, שלא יפסקו ח"ו מדבר קדושת הבורא יתברך.

וכן מצינו במשה רבינו ע"ה רעים מהימאן ואוהב נאמן של ישראל, שהיה רואה ברוח הקודש שעתידין ישראל להיות עוד בגלות בין אומות העולם כשהו בין הזאבים, הלך והוסיף עוד לבוש להרכוש הפנימי, דהיינו הערב רב, כי אמר בלבו אולי יהיה ח"ו איזה זמן שלא יועיל להם כסף וזהב רק יתבעו נפשות ח"ו, והגם כי השי"ת לא צוה לו, כי מצד חסדו יתברך אין צריך לכל זה וכו', אך משה רבינו ע"ה לגודל אהבת ישראל שהיה תקוע בלב, היה חושש ודואג שמא ח"ו יגרמו במעשיהם שהאומות ח"ו יתבעו מהם נפשות של "בני ברית" דוקא, ולכן לקח הערב רב שג"כ נמולו וכו' להיות אלו תחתיהם. וזה הלבוש הוסיף עוד וכו', שכן אצל הציווי (בא יא, ב) לא כתיב רק וַיִּשְׁאַלוּ וכו' כְּלִי כֶסֶף וְכֵל זָהָב, ולא כתיב שְׂמֹלֹת, ואצל העשיה כתיב (שם יב, לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדָּבָר מִשְׁאָלוֹ מִמֶּצְרַיִם כֶּלֶי כֶסֶף וְכֵל זָהָב וּשְׂמֹלֹת, כפי תהיה. פירש"י, אם תוציא אדם הגון מאדם רשע, שתחזירנו למוטב. כפי תהיה. שאני גזר גזירה ואתה מבטלה.

און אז מ'איז מיט די אומות, קאָן מען חלילה [נפגע ווערן פון זיי, ווייל] זיי ווילן דאָן אלץ יונק זיין פון די קדושה, [און אז] מ'איז חלילה יונק פונעם 'מענטש', פונעם 'פנימיות' [של], פון די 'מצות ומעשים טובים', פון די בחינת 'הנפש', דאָס טויג דאָן נישט, באַקומען זיי כח און חיזוק, און דאָס שאַדט [לנפשות ישראל].

ממילא אויף דעם האָט מען דעם רכוש גדול. [כדי שיוכלו ישראל לפדות עצמם] מיט געלט, מיט שוחד, [און] מיט מסים וואָרנאָניות.

חלילה [אז] זיי מאַנען געלט [פון אידן], און זיי זענען יונק פון אידן די אלע 'געלט', מיט דעם ווערט אַפּגעהיט [און] באַשיצט דאָס נַפֿש, [און] אז מ'רירט נישט אָן אין גוף. אזוי גיט ער צו פאַרשטיין.

כ

ישוב קושא ב - בפרשת בא

ובזה יובן צורך הבטחת ואחרי כן יצאו "ברכש גדול", שהבטיח הקב"ה לאברהם

איבערדעם האָט אים דער בורא כל עולמים געזאָגט וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו, זיי וועלן אַרויסגיין [פון מצרים].

איי זיי וועלן נאָך האָבן דורכצוגיין 'נאָכן מצרים' דורך פאַרשידענע אומות, פאַרשידענע דרכים, [איז] אָבער אחרי כן יצאו "ברכש גדול", [און] מיטן געלט וועט מען זיך 'לייזן' [בשאר הגליות], מ'וועט זיך אויסלייזן [דאָס נפש]. (המשך דברי הזרע קודש, באות כד)

כא

גם יש תועלת בזה 'על פי פשטות', במה שיכולין לשחד את האומות בכסף, וכמבואר בזהר הקדוש כי יעקב אבינו כבש דרך זה לדורות הגלות, כששלח הדרון לעשו

(ומוסיף רבינו ביאור): אין 'פֿשטות' אַריין^ח איז [אויך] דאָך 'דאָס' די תְּקוּמָה [של ישראל בדורות הגלות, כשיכולין לשחד האומות בממון].

אזוי ווי ס'שטייט אין זוהר הקדוש^ט [בענין מה שנאמר ויפצרו בן ויקח (וישלח לג, יא), ביי דעם דורון וואָס יעקב אבינו האָט געגעבן [פאַר עשן]. מיט דעם האָט ער 'אויסגעאַרבעט' [א וועג] עד סוף כל הדורות, אז אידן קאָנען זיך מציל זיין מיט אַ דורון, מיט פֿסֶף וְזָהָב ..

כב

זאָגט ער [אויך], דער זוהר הקדוש זאָגט^י אז ווען עשָׂו העט געוואוסט וואָס מ'האָט אים מיט דעם געטון, העט ער עס נישט גיווען אויסגעהאַלטן, נאָר ויפֿצַר בּוֹ ויקח.

^ח כי ההסבר של הזרע קודש הוא 'בפנימיות' הדברים, ובמשל רוחני. אבל גם 'בפשטות' בגשמיות, כשהם מקבלי שוחד, יש אופני הצלה בין האומות, וכמו שהעיד החוש במשך הדורות.

^ט עיין בזהר הקדוש (פינחס רמח): שְׁעִיר דְּעֻזָּאזל, לֹא כְּתִיב בִּיה אֶחָד, לֹא קָרָן, וְלֹא אִשָּׁה, וְלֹא עוֹלָה. אֲלֵא וּשְׁלַח בִּיד אִישׁ עֲתִי הַמִּדְבָּרָה. וְשִׁלַּח, כְּדָאָמַר יַעֲקֹב (לב, יט) מִנְחָה הִיא שְׁלוּחָה לֵאדָנִי לַעֲשׂוֹ. אוּף הִכִּי שׁוּחַד, לְמִבְרָא רִגְזָא דִּס"מ, דְּלֵא יִתְקַרֵּיב לְמִקְדָּשָׁא לְקַטְרָגָא. (מְשַׁל) לְכַלְכָּא דִּאִיהוּ רַעֲב, וּמֵאֵן דְּרַעֲבִי דְּלֵא נִשְׁיָף לִיה, יִהְיִי לִיה בִּשְׂרָא לְמִיכַל, אוּ נְהֵמָא, וְנִשְׁקִי לִיה מִיָּא. וְרָזָא דְּמִלְחָה, (מְשַׁלִּי כה, כא) אִם רַעֲב שׁוֹנְאָף הָאֲכִילֵהוּ לְחֵם וְגו'. וּבְרָא יִתְהַדֵּר רַחֲמֵי דְּבֵר נֶשׁ, דְּלֵא דִּי דְּלֵא נִשְׁיָף לִיה כְּכֶמֶה יְסוּרִין, אֲלֵא אִתְהַדֵּר לְמַהוּ לִיה סְנִיגוּרָא, וְאִתְהַדֵּר רַחֲמֵי.

^י בזהר הקדוש (וישלח דף קסו): ויִשְׁלַח יַעֲקֹב. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, טוֹב נִקְלָה וְעָבֵד לוֹ מִמֶּתְכַבֵּד וְחָסֵר לְחֵם (מְשַׁלִּי יב, ט), הֵאֵי קָרָא עַל יֶצֶר הָרַע אִתְּמַר וכו'. דְּבֵר אַחֵר טוֹב נִקְלָה וְעָבֵד לוֹ, דָּא יַעֲקֹב דְּמֵאִיף רִוְחִיה לְגַבִּיהָ דְּעֵשׂוֹ, בְּגִין דְּלִבְתָּר לִיְהוּי [עֵשׂוֹ] עָבֵד לוֹ ויִשְׁלֹט נִיעַקֵּב עָלוּי, ויִתְקַיֵּים בִּיה (תולדות כז, כט) יַעֲבֹדוּף עַמִּים ויִשְׁתַּחֲווּ לֶף לְאוֹמִים וְגו'. וְעִידוֹן לֹא הָיָה זִמְנִיה כְּלָל, אֲלֵא בְּגִין דְּסִלִּיק לִיה יַעֲקֹב לְבִתֵּר יוֹמָיָא, וְעַל דָּא הָיָה מִיֵּד נִקְלָה. וּלְבִתֵּר הָיָה דִּאִיהוּ מִתְּכַבֵּד יְהָ עָבֵד לוֹ, הֵהוּא דִּאִיהוּ חָסֵר לְחֵם יְהָ עָבֵד לְהֵהוּא דִּיִּתְּבֹד לִיה רֹב דְּגֵן וְתִירוּשׁ.

כג

ומבואר בגמרא, כי אף אומה קשה שמתיראין ממנה, אם הם "מקבלי שוחד" יש עצה האך להנצל מהם אין 'פִּשְׁטוּת' [איז אויך 'דאָס' די תְּקוּמָה].

[ווי] לעולם אין די גמרא זאָגט^א רבי יוחנן, [ווען] ס'איז אַריינגעקומען דאָרטן אַ אומה [בשם 'חבריו'], חלילה אַ שלעכטע אומה, איז ער געווען זייער בצער. אַזוי זאָגט די גמרא.

האָט מען אים געענטפערט, האָט מען אים געזאָגט זיי זענען מְקַבְּלֵי שוּחַד, איז געווען נח דַּעְתִּיהָ.

כד

ישוב קושיא א וקושיא ד - בפרשת בא

מכיון שבוה תלוי הצלת ישראל בגוף ובנפש, ושלא יפסקו מקדושת ה', שפיר היה מצטער אברהם אם לא היה מתקיים זאת על כל פנים זאָגט ער [בזרע קודש], דער גאַנצער רכוש גדול דאָס איז נאָר געוועזן להצלת ישראל, [דער] 'אַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל'.

און אָן געלט, וועט ער חלילה מִתְרַעַם זיין [ווייל] ס'וועט אָנרירן אין 'נִפְשׁ' [והרוחניות הפנימי, און] ס'וועט אים וויי טון. [כי הוא רוצה תמיד בתקנת בניו, שלא יפסקו ח"ו מדבר קדושת הבורא יתברך [זרע קודש)].

איבערדעם האָט מען 'געהייסן' [וישאלו איש מאת רעהו, כדי שיתקיים] 'אַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל'. [כדי להציל הרכוש הפנימי והנפשות].

כה

ישוב קושיא ג - בפרשת בא

ונצטוו לבקש זאת בדרך "שאלה", יען כי הם עתידין להחזירם להאומות בשאר גלות [און] פאַרוואָס ס'איז געווען [הציווי לבקש מהם רק] "בשאלה", [איז] ווייל דאָס קומט דאָך צוריק צו די אומות.

גאַנץ געוויס [אז] דאָס געלט האָט מען נישט גענומען - [דעם] 'אַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל' - פאַר אידן [סְתֵם לצרכי ממון]. דער 'בורא כל עולמים' האָט געגעבן [גענוג] פאַר אידן, [ומה שנוגע] "לְצָרְכָם" האָט ער משפיע געווען אויף אָן אַנדערן אופן.

נאָר דעם האָט מען גענומען אַז זיי זאָלן האָבן [פון] וואו מ'זאָל יונק זיין פון זיי. [ואם כן] גייט דאָך עס צוריק צו זיי, איז דאָך עס אינגאַנצן נאָר אַ "שאלה".

איבערדעם האָט מען דאָס [אַזוי געהייסן], דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט פאַר אידן אַז "וַיִּשְׁאַלּוּ" אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ, דאָס איז דער אמת [נאָר] אַ "שאלה". מ'האָט טאַקע געהייסן נעמען, אָבער 'דאָס' גייט צוריק'.

[ועל ידי שקיבלו ישראל הרכוש מהמצריים בדרך שאלה, נמצא דגם הממון הזה שנותנים להאומות, הוא בעצם משורש האומות, אשר מחזירין אותה להם. ועל דרך זה אינם פוגעין כל כך ברכוש הפנימי שהוא משורש ישראל].

אַזוי שטייט אין זרע קודש.

תא חזי, על דא בגין דידע יעקב דאצטריף ליה, השתא אתהפך ליה נקלה. ויותר חכמה ועקימו עבד בְּדָא, מִכָּל מַה דְּעִבְד לִגְבִי דְּעִשָׂי. דאִילוי הָיָה יָדַע עִשָׂו חֲכָמָה דָּא, יִקְטִיל לִיה לְגִרְמִיה וְלֹא יִיֵּתִי לָדָא, אָבֵל כָּלָא עִבְד בְּחֲכָמָתָא, וְעָלִיהָ אָמְרָה חֲנָה (שמואל א' ב, י) ה' יִחַתּוּ מִרְיָכִיו גּוֹי וְיִתֵּן עוֹ לְמַלְכּוֹ גּוֹי'.

^א בגמרא יבמות (סג:) אמרו ליה לרבי יוחנן אתו חברי לבבל [פירש"י: חברי. פרסיים רשעים, ומכיון ואינם מכירים כבודם של ישראל], שגא נפל [כפף נפל מרוב צער, שהיו בני הישיבה מסורים בידם]. אמרו ליה מקבלי שוחדא [לבטל גזירתא], תריץ יתיב [ושמח].

כו

הקדמה ב- הסבר ענין חרבוש של יעקב
(עד אחר אות לג)

אָבער על כל פנים - לאַמיר זען - [דהיוצא מזה, כי הרכוש מצרים] דאָס איז די יניקה,
אַז מ'קומט און מ'איז יונק [מהממון, ולא יצטרכו לינק מהגוף ונפש].

כז

לבן ביקש לעקור את הכל, וע"י הממון שהוציא לבן מיד יעקב במרמה, ע"י ניצול יעקב ובניו מן לבן וכחותיו שלא יוזקו בגוף ונפש. ולולי שעור לו הקב"ה, היה לבן מוציא ממנו את כל הממון שלו, וכמו שאמר יעקב לולי אֱלֹקֵי אָבִי בְּעֹזְרִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי

די זעלבע זאך איז געווען ביי יעקב אבינו. דער אמת איז דאָך אַזוי געווען טאַקע [ביעקב, כעין דברי הזרע קודש ברכוש מצרים, שע"י הממון היה לו במה להציל עצמו מיד לבן ועשור].
[שהרין] ער האָט דאָרט געאַרבעט, ער איז געווען ביי לָבָן, וְלָבָן בָּקֵשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, [והיה סכנה על הגופים ונפשות, אָבער דערווייל] איז געווען וְהַחֲלִיף אֶת מִשְׁכַּבְתִּי עֶשְׂרֵת מִזִּנִּים (לא, ז), ער [לבן] האָט פון אים געהאַט [געלט] און מ'האָט פון אים מוציא געווען [געלט, ולבן] ער האָט געטויגט [להוציא גם מחלק של יעקב], ווען לולי [וואָס] דער בורא כל עולמים האָט אים געהאַלפן און דער מלאך האָט גענומען הַעֲתִידִים הָעֵלִים עַל הַצֵּאן [היה מוציא ממנו את 'כל' רכוש, וכמו שהעיד אחר כך יעקב] (לא, מב) לולי אֱלֹקֵי אָבִי בְּעֹזְרִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי. [ונכ"פ ע"י שילקח ממנו רכוש, ניצולו הנפשות של יעקב וביתו].

כח

וגם בזה קשה למה התרעם יעקב לומר כי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי, וכי איכפת ליה בממון הגשמי [והנה] לכאורה האָט ער אַזוי מְתַרַעַם געוועזן [פאַר לבן] אויף געלט? [באמור לו פין] עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי. וואָס איז דען אַ נפקא מינה [אצל הצדיק, ממון גשמי].

כט

אבל לדרכינו נחא, כי עדיין היה לו צורך בהממון עבור קיום הגופים והנפשות, כדי להציל עצמו גם מיד "עשור" בבואו לארץ. וכמו שהיה לבסוף, שנתן יעקב לעשו את כל רכושו אשר רכש בפרץ ארם, כדי שיוותר על חלקו במערת המכפלה [נגאָר] ער האָט אָבער נאָך ווייטער [די געלט] געברויכט האָבן, פאַר עֶשְׂוִי.
וואָרן די אַלע געלטער [אשר רכש בבית לבן], וַיֵּצֵל אֱלֹקִים מִקֶּנֶה אָבִיכֶם וַיִּתֵּן לִי (לא),
ט, די גרויסע נסים וואָס דאָ איז געשען אַז ער האָט דאָ מציל געווען דעם פאַרמעגן, וואָס ער איז אַרויסגעגאַנגען מיט די אַלע מחנות.
'אין שפיץ' [=לבסוף] האָט ער עס די גאַנצע אוועקגעגעבן פאַר עֶשְׂוִי, ווי ס'שטייט דאָך²² [דעל זה נאמר] אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי (ויחי ג, ה), ער האָט געזאָגט [אז] פאַר'ן חֵלֶק [שיוכל להקבר] אין די מערת המכפלה, האָט ער עס אינגאַנצן אַהינגעגעבן פאַר עֶשְׂוִי.

²² בבראשית רבה (ק, ה): אָבִי הַשְּׂבִיעִנִי לֵאמֹר וגו' [בקבר] אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי [שָׁמָּה תִקְבְּרִנִי]. בשעה שעמד יעקב עם עֶשְׂוִי, אמר ליה מה אָתָּה בֵּעִי, ממון או קבורה. אמר ליה מה להווא גברא קבורתא, הב לי ממון וסב לך קבורתא, הרבה ממון תכרה עליה, הה"ד בקברי אשר 'לקחתי' לי אין כתיב כאן, אלא אשר 'כריתי' לי, הכרתי עליה.
ובשמות רבה (לא, ז): בשעה שמת יצחק, באו יעקב ועשו וחלקו את הכל. אמר יעקב, רשע זה עתיד הוא ליכנס הוא ובניו למערת המכפלה ויהא לו חלק ודירה עם הצדיקים הקבורים בתוכה, מיד עמד ונטל את כל הממון שהיה בידו ועשה אותו כרי, ואמר לעשו, אחי חלק שיש לך במערה זו תרצה, או הכסף והזהב הזה. באותה שעה אמר עֶשְׂוִי הרי זה בית קבורה מצוי בכל מקום, ובשבילי קבר אחד שיש לי במערה אני מאבד כל הממון הזה. מיד עמד ונטל כל אותו הממון, ונתן לו חלקו. הוא שיעקב אומר ליוסף בקברי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי, קניתי אין כתיב כאן, אלא כריתי, אמר להן כרי של דנין נתתי לעשו.

ובתנחומא (ויחי, סימן ו): יעקב קרא לבנו ליוסף, ושכבתי עם אבותי, אמר לו באיזה מקום, אמר לו בקברי אֲשֶׁר כָּרִיתִי. וכי חופר קבורת היה יעקב, אלא ללמד וכו' שהביא כל כספו וזהבו ועשה מהן כרי וכו'.

ל

ביאור בפרשת וישלח

בפסוק וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר וְגו' לְמִצָּא חֵן בְּעֵינֶיהָ

לכאורה קשה האידן ימצא חן בעיני עֲשׂוֹ, ע"י שאומר לו שהוא עשיר גדול, והי
לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, והלא אדרבה עי"ז יוכל להתעורר קנאתו

דאָ אַט [בפסוקי פרשת וישלח] קען זיין טאַקע דער פֿשט [לפי זה, בפסוק] וַיְהִי לִי שׁוֹר
וַחֲמֹר, [ובכל הענין ששלח יעקב לעשו] עַם לְבָן גִּרְתִּי וְגו' וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר צֶאן וְגו'
וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצּוֹא חֵן בְּעֵינֶיהָ.

[ולכאורה קשה] וואָס וועט ער מיט דעם האָבן חן ביי'ן אים, אַז ער האָט דאָס.
אדרבה [על ידי זה] איז דאָךְ די קנאַה [גרעסער], - [על דרך] לָמָּה תִּתְּרָאוּ^א - איז די קנאַה
נאָךְ גרעסער.

לא

אמנם הלא הסוף היה שכל רכושו שרכש בבית לבן נתן לעשו וכאמור

נאָר [להרכינן] דאָס איז טאַקע דער פֿשט.

וואָרן דער אמת איז דאָךְ דאָס געגאנגען פאַר עֲשׂוֹן, ער האָט דאָךְ די גאַנצע
פאַרמעגן אַהין געגעבן פאַר עֲשׂוֹן, וואָרן [יעקב האָט געזאָגט] אֵין נכסי חוץ לארץ כְּדֹאֵי
לִי^ב, דעס וואָס ער האָט גענומען ביי לְבָן'ן דעס האָט ער 'אים' [געגעבן], האָט ער
געזאָגט ס'איז נישט כְּדֹאֵי געווען ער זאָל פון דעם נהנה זיין.

לב

ולזה הודיע לו מעושרו למצוא חן בעיניו, כי כל עושר זה יגיע לבסוף לעשו

איבערדעם האָט ער געזאָגט, עַם לְבָן גִּרְתִּי וְגו' וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר, איך האָב ביי
אים געהאַט, צאן וְעַבְד וְשִׁפְחָה.

ווייסטו דאָךְ וואָס דער סוף וועט זיין פון דעם, דאָס וועט קומען [צו 'דיר'].

איבערדעם וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצּוֹא חֵן בְּעֵינֶיהָ, אַז דו [עֲשׂוֹן] וועסט האָבן
וואָס יִנָּק צו זיין [מן הממון, עי"ז אמצא חן להציל הגופים והנפשות].

לג

[וכן היה], צום סוף האָט ער אים דאָס אַהין געגעבן, דעס גאַנצע איז דאָךְ
געקומען אין עֲשׂוֹן אַרײַן.

[און] איבערדעם איז דאָ [בבית לְבָן] געשען אַזעלעכע נסים, וַיַּצֵּל אֱלֹקִים אֶת מִקְנֵה
אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן לִי, אַזוי ווי די פסוקים רעכענען אויס [בפרשתן] די גאַנצע פרשיות, מיטן
פאַרמעגן [של יעקב] וויאָזוי ער האָט 'אַרויס דערווישט' [פון לְבָן], מיט די מקלות און
מיט 'קונצן'. [כי כל זה היה לו צורך אחר כך, בכדי שיהיה לו ממון להניק לעשו, ולא יצטרך לפגוע
ח"ו בהנפשות].

^א בפרשת מקץ (מב, א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ. - ופירש"י: לָמָּה תִּתְּרָאוּ
עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עֲשׂוֹ, כאלו אתם שְׂבָעִים. כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה.

ומקורו בגמרא תענית (י:): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ, אמר להם יעקב לבניו אַל תִּתְּרָאוּ עצמכם כשאתם
שְׂבָעִין, לא בפני עֲשׂוֹ ולא בפני ישמעאל כדי שלא יתקנאו בכם. [ופירש"י: אל תראו עצמכם שיש לכם חטים רבה.
ולא הלכו אלא בשביל דבר זה, שלא להתראות בפני בני עֲשׂוֹ שהיו צעורים ורעבים].

^ב ברש"י ויגש (מו, ו): אֲשֶׁר רָכְשׁוּ 'בְּאֶרֶץ כְּנָעַן'. אבל מה שרכש 'בפדן ארם', נתן הכל לעשו בשביל חלקו
במערת המכפלה, אמר נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי. וזהו (ויחי ג, ה) [בְּקִרְיָן] אֲשֶׁר קִרְיָתִי לִי, העמיד לו צבורין
של זהב וכסף כמין כרי, ואמר לו טול את אלו.

לד

ישוב הקושיות בפסוק ויצא יעקב

ישוב קושיא א-ב (לאופן הראשון)

דאגתו של יעקב על הממון, היה על שהוצרך לו זה כדי לפדות עצמו בממון, שלא יפגעו לכן ועשו בהגופים והנפשות, וכדברי הורע קודש בענין רכוש מצרים

לאמר זען. יעקב אבינו האט דאך געוואוסט, ער איז ארויס געגאנגען אַרעם, ערום ויחף ארויסגעגאנגען מִבְּאָר שָׁבַע. און [לכסוף] ער איז אָנגעקומען [לבית לבן, און] דער בורא כל עולמים האט אים געהאַלפֿן.

[ולדרכינו מבואר] וואָס איז ביי אים געווען אַזאָ גרויסע זאך דאָס פאַרמעגן. נאָר טאַקע [ווייל] דעם איז די זעלבע וואָס דער הייליגער זרע קודש זאָגט. דאָס האָט ער געברויכט האָבן פאַר הַצֵּלָה, [כדי] ס'זאל נישט אָנרירן אין נַפֶּשׁ.

לה

וזהו שאמר אליעזר עבד אברהם היה כל טוב אדוניו בידו, וממילא היה לו במה לפדות עצמו כשבא לבית בתואל ולבן דעם איז דער פֿשט קאָן זיין אין מדרש.

אַשָּׁא עֵינֵי אֶל 'ההורים', לְמַלְפָּנֵי וּלְמַעֲבְדֵי, ביי מיינע עלטערן האָב איך געלערנט, כִּהָאָב מִיך אויסגעלערנט וויאָזוי ניצול צו ווערן פון 'אים', מיט דורונות. שהרי דאָך אליעזר עבד אברהם מה כתיב ביה, וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ, ער האָט געהאַט די אַלע פאַרמעגנס, וַיִּתֵּן אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לִיצְחָק (חיי כה, ה), איז דאָך אַלעס געווען [של יצחק], מיט דעם איז ער ניצול געוואָרן^{טו}, ער האָט זיך מיט דעם 'געלייזט'. [און] דער בורא כל עולמים האט אים געהאַלפֿן.

לו

אבל אני אין בְּיָדֵי בָלוֹם, ובמה אוכל לפדות ולהציל עצמו מכחות הטומאה של לבן ועשו, שלא יינקו מהנפשות אני אין בְּיָדֵי לא צמיד ולא נזם אחד, איך האָב גאָרנישט, [ועל כן אמר יעקב תחילה] מֵאֵין יָבֹוא עֲזָרִי, וויאָזוי וועל איך מִיך רעטן פון די כוחות הטומאה, זיי זאָלן נישט חלילה יונק זיין פונעם נפש, [אַז] זיי האָבן נישט קיין געלט [אצל יעקב פון וואָס] יונק צו זיין פאַר אים.

לז

חזר ואמר אני אוכל תקותי מבואר, עֲזָרִי מֵעַם ה' 'עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ' שברא הכל 'ש מאין', ויעזור לי אף שאין בדי כלום חזר ואמר לִית אָנָּה מוֹכִיד סְבִירִי מִן בְּרִי. אַז ס'איז נישטאָ קיין אַנדערע עֲצָה, וועט דער בורא כל עולמים העלפֿן אַזוי אויכעט'.

עֲזָרִי מֵעַם ה' 'עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ', ער האָט באשאפֿן שמים וארץ א' ש מאין, דער בורא כל עולמים האט געהאַלפֿן, [און] די גאַנצע בריאה איז געווען בלויז על שם העתיד^{טו}.

^{טו} כדכתיב (חיי שם, ה-ו): וַיִּתֵּן אֲבִרָהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לִיצְחָק. וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבִרָהֶם נָתַן אֲבִרָהֶם מִתְּנַת, וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בַּעֲדָתוֹ חֵי קְדָמָה אֶל אֶרֶץ קְדָם. ופירש"י: מה שניתן לו על אודות שרה, ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא רצה ליהנות מהם. - [ובזה יובן גם מה שאמר אשא עיני אל "ההורים", למלפני ומעבדני, שמן 'אבותיו' למד כן להנצל מהרשעים ע"י נתינת ממון לשלחם מעליו, וכמו ששעה יעקב לכסוף שנתן הכל לעשו].

^{טו} וכמבואר בספרים הקדושים, כי בשעת הבריאה עדיין לא היה אֲתַעְרוּתָא וְלִתְתָּא לעורר אֲתַעְרוּתָא וְלִעֲלִילָא, אלא על שם העתיד. שצפה הקב"ה מה שעתידין ישראל לסגל מצות ומעשים טובים לאחר הבריאה. ולדוגמא עיין בזה בורע קודש (בפרשתן) ובכני יששכר (שבחנות ד, ב. חנוכה ב, כו).

לח

ישוב קושיא ג-ד (לאופן הראשון)

[וכן מיושב הקישור של ענין הרכוש והממון, אל מה שמסיים המדרש ה' יְשַׁמְרֶךָ מעשו ומלבן, יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ ממלאך המות, כי על ידי שיהיה בידו ממון במה לפדות את עצמו, ולהניק להם, ע"י זה ינצלו/הנפשות והגופים מעשו ומלבן, ושלא ישלטו בהם מלאך המות].

לט

אופן שני - להקדמת ישוב הקושיות בפסוק ויצא יעקב

ווידעראום קאן זיין נאך א [הקדמה], קען זיין איז נאך דא א בחינה [קרויב לדרך הנזכר, ובזה יתיישב היטב קושיא ד [באופן ב]].

מ

הדרון ששלח לעשו, היה עשרים תישים, להשלים מצות שער המשתלח שלא שלח בעשרים שנה שהיה בבית לבן וואָרן ס'שטייט, - אזוי שטייט, - דער ילקוט ראובני ברענגט" פונעם גליא רזא"ח, [אז] די עֲשָׂרִים תִּישִׁים וואָס ער האָט געשיקט [יעקב לעשו], צווישן דעם דורון איז געווען עֲשָׂרִים [תישים] האָט ער געשיקט אינעם דורון.

זאָגט ער, איז געווען דער טעם [של סכום עֲשָׂרִים תִּישִׁים], ווייל אין דער צייט וואָס ער איז געווען בבית לבן, האָט ער נישט דעמאָלטס מקיים געווען די מצוה פון שיקן א שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, איבערדעם האָט ער געשיקט 'עֲשָׂרִים' תִּישִׁים, [ווייל] 'צוואַנציג' יאָר איז ער געווען בבית לבן. און די עשרים שנה, פון יעדעס יאָר דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, האָט ער אָפּגעשיקט די צוואַנציג שְׁעִירִים, האָט ער אָפּגעשיקט 'אויפאָמאָל'. דאָס איז געווען [נכלל] אינעם דורון [וואָס] ער האָט געשיקט פאַר עשָׂר.

מא

ולכאורה צריך טעם למה לא היה יכול לשלוח השעיר המשתלח באותן עשרים שנה שבבית לבן לכאורה [דעס וואָס] ער האָט נישט געשיקט דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, [יש לדקדק] וואָס עפעס גראַד"ט [דעם] שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח האָט ער נישט געשיקט, און דעם שְׁעִיר לה' [איז משמע] האָט ער יאָ מקריב געווען.²

זעט דאָך אויס [אז] ער האָט מקריב געווען קרבנות אויך. דעמאָלטס האָט מען דאָך געקענט מקריב זיין נאָך איבעראָל, איידער - אזוי שטייט (ובחסים קיב:) - [איידער] מ'איז געקומען קיין ירושלים זענען דאָך נאָך פֿמות מותר געוועזן. הערשט דערנאָכדעם ווען מ'איז געקומען קיין ירושלים, איז אַין אחריה היתר. אָבער 'דעמאָלטס' איז נאָך געווען דאָס מותר, האָט ער געקאָנט מקריב זיין קרבנות.

¹ בילקוט ראובני וישלח (אות מב): עֲשִׂים מֵאֲתֵים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים, רַחֲלִים מֵאֲתֵים וגו'. יעקב שלח לַעֲשׂו עֲשָׂרִים תִּישִׁים, כי בכל שנה צריכין ישראל לשלוח שְׁעִיר אֶחָד לַעֲזָאזֵל, והוא עכב עֲשָׂרִים [שנה] בבית לבן ולא שלח כלום לעזאזל ס"מ שרו של עֲשׂו, לכן שלח לו בפעם אחד עֲשָׂרִים תִּישִׁים. (גלי רזיא).

² הוא ספר נפלא על פי סוד, המיוחס לרבי אברהם מתלמידי האר"י ז"ל, ובילקוט ראובני מביאו הרבה (מתוך כת"י), ואח"כ נדפס בשנת תקע"ב בעיר מאהלו. [ויש לצייץ כי בשער הספר נדפס שם "גליא רזא", וכן הורגל שמו בפי רבינו. אולם בראש כל עמוד נדפס שם "גלי רזיא", ובשם זה רגיל להביאו בילקוט ראובני].

³ גראַד: פירוש, דוקא.

⁴ ועיין עוד באופן אחר קצת בדברי רבינו במוציא יום כיפור תשכ"ח (ובדברי יואל לוי"כ אות פד), כי השעיר לה' היה מקיים על ידי "אמירה בפה" שהוא נחשב במקום קרבן, מה שלא שייך זה בשעיר המשתלח. ובזה מרויח שם שלא יוקשה דהלא שתי השעירים מעכבים זה את זה, ואי אפשר לשלוח שעיר לה' כשאין שעיר המשתלח, ועי"ש באורך. [אבל כאן לא נחית רבינו בעיקר לבאר הענין של שעיר לה', רק לבאר למה באמת לא היה יכול לשלוח גם שעיר המשתלח, בהיותו כהן בבית לבן].

[וואס כן יוקשה] פארוואס האָט ער נישט געשיקט [צו] דעם עזאזל המדברה (אחרי טז, י כא). 'דאָרט' [בַּחֲרָן] איז דען נישט געווען עפעס אַזאַ מַדְבָּר, אַ הָר צוּק וְקֶשֶׁה^{כא}. [והלא] דאָס שטייט דאָךְ נישט דוקא פונקט וועלעכעס [מדבר והר קשה], מ'האָט געשיקט נעבן ירושלים [בזמן המקדש, יען כי היו שם בירושלים, אבל גם בחורן היה יכול לשלוח לאיזה מדבר והר קשה], פארוואס האָט ער נישט געקאנט שיקן אַ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.

מב

אמנם יבואר בהקדם דברי הוזהר כי השעיר המשתלח היה בחנית דורון להם"מ, שלא יקטרע על ישראל ביום הכיפורים

[אמנם הלא שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח] 'דאָס' האָט געקערט צום דורון [להם"מ, ולא היה בכלל הקרבנות. וז"ל] 'שטייט דאָךְ אין זוהר הקדוש'^{כב} [אז] דאָס איז געווען אַ דורון פאַרן ס"מ. [און] דער ס"מ איז דאָךְ דער שרש של עשו. דאָס איז געווען אַ דורון [לשרו של עשו].

^{כא} מלשון רש"י (אחרי טז, ח): עזאזל. הוא הר עז וקשה, צוק גבוה, שנאמר (שם, כב) ארץ גזרה, חתוכה. ועיין זה בגמרא יומא (טז): שלמדו כן מהפוסקים. ועיין שם בלשון המשנה וגמרא (יומא טז טז) נקרא העזאזל סתם בשם צוק.

^{כב} בזוהר הקדוש וישב (דף קצ): דכד האי סטרא בישא קיימא קמיה דקודשא בריך הוא לאסטאָה על עלמא בגין עובדין בישוי, קוב"ה חס על עלמא ויהיב עיטא לבני נשא לאשתובא מניה, ולא כיל לשלטאָה עליהון ולא על עובדיהון, ומאי איהו עיטא, לאשתובא באורייתא וכו'. - וכן קיימא עליהו לאסטאָה ולאדברא חוביהון כל מה דעבדו, באיננו זמנין דקוב"ה קיימא עליהו בדינא, בדין קאים לאסטאָה לון ולאדברא חוביהון. וקוב"ה חס עליהו לישראל ויהב לון עיטא לאשתובא מניה. ובמה, בשופר ביומא דראש השנה, וביומא דכפורי בשעיר המשתלח דיהבין ליה בגין לאתפראשא מניהו ולאשתובא ביהוה חולקיה וכו'. - זכאָה חולקיהו דישאל, דאיננו מתדבקין ביה בקודשא בריך הוא כדאָךְ חזי, ויהיב לון עיטא לאשתובא מכל סטרין אחרנין דעלמא. בגין דאיננו עמא קדישא לאחסנתיה וחולקיה, ועל דא יהיב לון עיטא בכלא. זכאין איננו בעלמא דין, ובעלמא דאתי: ובזוהר הקדוש אחרי (רעיא מהימנא, גט). פקודא דא, למפלח כהנא דבא פולחנא דההוא יומא קמה דאצטריך, ולמשלח שעיר לעזאזל. וזא דא כמה דאת אמר, בגין לאתפראשא מעמא קדישא, ולא יתבע חוביהון קמי מלכא. ולא יקטרע עליהו, דהא לית ליה תקיפו ושולטנו בר כד אתקף ורגוז מלעלא, ובההוא דורונא אתהפך לבתר אפוסטרופאָס עליהו, ועל דא אתחתיא מקמי מלכא. והא אוקימנא, בגין דאיהו קץ כל בשר. ועמא קדישא יהבין ליה כמה דאצטריך ליה שעיר, ורזא דא (תולדות כו, יא) הן עשו אחי איש שעיר וכו'. מתלא אמרי, לכלבא ארמי ליה גרמא, וליחך עפרא דרגלך וכו'. ובגנין כף אית לן ביומא דא למרמי ליה גרמא לכלבא, עד דאיהו גריר, ייעול מאן דאיעול לגבי היכלא דמלכא, ולית מאן דימחי בידי. לבתר לשכשכ ליה בזנביה. - מה כתיב, והתודה עליו את כל עונות בני ישראל (אחרי טז, כא), וכתיב (שם, כב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם. כיון דאיהו חמי האי שעיר, תיאובתיה לגביה, ולאשתכלל בהדיה, ולא ידע מאיננו חובין דקא נטיל שעיר. תב לגבייהו דישאל, חמי לון בלא חובין, בלא פשעין, דהא בלהו שראן ברישא דשעיר, סליק לעלא, ושבח לון קמי קודשא בריך הוא. וקודשא בריך הוא חמי סהדוּתא דההוא מקטרגא, והואיל ותיאובתיה לרחמא על עמיה, אף על גב דאיהו ידע כל עובדא, חס עליהו דישאל וכו'. ועל כלא יהב קודשא בריך הוא עיטא לישראל לאשתובא מכל סטרין. ועל דא כתיב, (תהלים קמז, טו) אשירי העם שפכה לו אשירי העם שה' אלקיו:

ובזוהר הקדוש אמור (דף קב): רבי יצחק אמר, (משל) לשטאָ דקאים קמי מלכא, הב ליה חמרא, ולבחר אימא ליה ואחזי ליה כל אינון טעון דעבדת, וכל אינון בישין, והוא ייתי וישבחך, ויימא דלא ישתבח בעלמא כנותך. אוף הכא, הא קאים דלטורא תייר קמי מלכא, ישראל יתבין ליה האי דורון, ובהאי דורון פתקא לכל בישין ולכל טעון ולכל חובין דעבדו ישראל, והוא אתי ומשבח להו לישראל ואתעביד סניגורא עליהו, וקודשא בריך הוא אהדר כלא לרישא דבישא דעמיה, בגין דכתיב (משלי כה, כב) כי גחלים אתה חותה על ראשו. - אמר רבי יוסי, ווי לון לעמא דעשו בשעתא דהאי שעיר משדרי לההוא דלטורא ממנא דעליהו, דבגיניה אתי לשבחא לון לישראל, וקודשא בריך הוא אהדר כל אינון חובין לרישא דעמיה וכו'. אמר רבי יהודה, אלמלי הו ידעי אמות העולם מהאי שעיר, לא שבקין לון לישראל יומא חד בעלמא. - תא חזי, כל ההוא יומא משתלח איהו בההוא שעיר, ובגין כף קוב"ה כמפר להו לישראל ודפי לון מלכא, ולא אשתבח סטגורא קמיה. לבתר, הוא אתי ומשבח להו לישראל וכו', וקטיגורא אתעביד סניגורא ואזיל ליה:

ועיין עוד בזוהר הקדוש פינחס (רעיא מהימנא, רמח). ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מז), ובכרמב"ן אחרי (טז, ח), ובדברי יואל ליו"כ (אות פ).

מג

ולפי דברי הורע קודש, יש להוסיף כי ע"י שנתנו לו השעיר ממה לינק, ע"ז לא ביקש עוד לינק מנפשות ישראל [ולדרכינו יש לפרש] דאָס איז 'די' בחינה פון אַחרי כֵּן יֵצְאוּ בְּרוּשׁ גָּדוֹל [בדרך המבואר בזרע קודש, כי אז] זיי זענען יונק פון דעם 'רכוש גדול' ווערן זיי [בני ישראל] ניצול [גופם ונפשם]. אַזוי דאָ די זעלבע זאך איז געווען מיטן דורן [ששלח יעקב לעשן], און [מיט] דער שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [בכל שנה].

מ'האָט אים געגעבן אַ דורן, האָט ער פון 'דעם' יונק געווען, האָט ער 'געמאָך געלאָזט' אידן. דאָס איז די זעלבע בחינה [כהרכוש מצרים, לדברי הורע קודש].

מד

ומבואר במדרש כי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח נשלח ביד אִישׁ "עֵתִי", דהיינו מי שידעו בו שכבר הגיע עתו, ע"י חכמת המזלות ס'שטייט דאָך אין תיקונים²² און אין מדרש אפילו²³, אַז דער וואָס ער האָט געטראָגן דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [בזמן המקדש], דער איז - לא עלינו - דער האָט נישט מוֹצִיא שְׁנָתוֹ געווען, [ולזה נאמר וְשָׁלַח בְּיָד אִישׁ "עֵתִי" (אחרי טז, כא).]

ס'שטייט דאָך [דאָרט, אז] זיי האָבן געזען [מי שכבר הגיע עתו], זיי זענען בקי געווען אין די חכמת המזלות, [און] זיי האָבן געזען אַז דער וואָס ער דאָרף סיי ווי סיי [להסתלק ח"ו] דעם יאָר, האָבן זיי מיט 'אים' געשיקט.

מה

דער אמת ס'איז אַ חידוש.
[דהלא] ס'שטייט דאָך לשונות אין די גמרא (יומא טו.) וואָס ס'זעט נישט אַזוי אויס²⁴.
נאָר ער דער חיד"א²⁵ רעדט דאָך שוין דערפון, אַז ס'זעט אויס ווי אַ סתירה.
אַבער על כל פנים 'אַזוי שטייט'.

מו

והתינוח בזמן המקדש, היו יכולין למצוא אנשים כאלו בתוך הכלל ישראל, שהיו עם רב. משא"כ בימי יעקב שהיו רק יחידים קען דאָך זיין, לפי זה לאָמיר זען [עם מי היה יכול יעקב לשלוח השעיר המשתלח].

²² כן הובא בילקוט ראובני פרשת אחרי (אז מות מו) וז"ל: בקיאים היו בחכמת המזלות, וראו אדם שמת אותו שנה, ושלחו עמו השעיר. [וזהו שנאמר] בְּיָד אִישׁ "עֵתִי", הגיע 'זמנו' למות בשנה ההיא, כי כל העוסק בשעיר לא הוציא את שנתו. (תיקונים פרשה זו).

²³ כן הובא בחזקוני פרשת אחרי (טו, כא) וז"ל: ביד איש עתי. נמצא במדרש, "עתי" שהגיע 'זמנו' למות תוך אותה שנה, שהרי הנושא את השעיר אינו עובר שנתו, לכך היו בוררין איש שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה, וחכמת המזלות היתה קלה בעיניהם. [ועיין במהרש"א (חי' אגדות יומא טו.) שמביא דברי החזקוני].
וכן הובא זה בשם המדרש בדברי החיד"א בניצוצי אורות שעל הזוהר (הובא לקמן בסוף הערה כו).

²⁴ כי מבואר שם כי הכהנים קבעו להוליכו ע"י 'כהן' (כמובא להלן בהערה כו), ולא היו מניחין את 'ישראל' להוליכו. ואם היו יודעים שלא יוציאו שנתם, למה ירצו לזכות בזה בעצמם.

²⁵ דאיתא בזוהר הקדוש אחרי (דף סג:) : תא חזי, מה קתיב ביה בְּכֶנֶא, טוב עין הוא יבֹרֵךְ (משלי כב, ט), אל תקרי יבֹרֵךְ, אלא יבֹרֵךְ, גִּינִן דְּהוּא זְמִין יִתְקַיֵּם בְּרִכְתּוֹא עַל דְּיֵה בְּהַאי. - אֵיתָּב בַּר נִשׁ דְּהוּא זְמִין לְאַתְקַיֵּם לְטִינִן עַל דְּיֵה, וּבְכָל מַה דְּיִשְׁגַּח לִיתִי לְטִינִי וּמֵאֲרָה וּבְעֵיתָא, כְּגוֹן בְּלָעַם דְּאַקְרִי רַע עֵין, דְּהוּא זְמִין בְּכָל בֵּישׁ, וְלֹא הָוָה זְמִין לָטֵב. וְאָף עַל גַּב דְּבִרְךְ, בְּרִכְתִּיהָ לֹא בְּרִכְתּוֹא, וְלֹא אֲתַקֵּים. וְכַד הָוָה לֵיט, כָּל מֵאֵן דְּלִיט אֲתַקֵּים, וְאַפִּילוּ בְּרִגְעָא חָדָא, וְעַל דָּא קִתִּיב (בלק כד, א) שָׁמָּה הָעֵין. בְּכָל אֲתֵר דְּעֵינִיָּה שְׁלֵטָא אֲתַלְטִיָּא וְכו'. וְעַל דָּא תִּנְיִן, יִסְטִי בַר נִשׁ אֲפִילוּ מֵמַה אֲרַחֲנִין, וְלֹא יֵאָרֵעַ כְּבֵר נִשׁ דְּאִיתִּי לִיהָ עֵינָא בִישָׁא. - אוֹף הָכָא וְשָׁלַח בְּיָד אִישׁ עֵתִי, דְּהוּא זְמִין לְהָא, וְכִהְנָה הָוָה אֲשֶׁמֹּדַע בִּיהָ, חַד עֵינָא יִתִּיר מֵאַחְרָא פּוֹרְתָא, סוֹרְטָא דְעַל עֵינָא אֲתַחְפִּיא בְּשַׁעֲרֵין סְגִיאִין. מִפְּחָלָא עֵינָא, וְלֹא מִתְפַּחַל בְּמִישֹׁר. הָאִי הוּא בַר נִשׁ זְמִין לְהָא, וְכִדְקָא חֲזִי לִיהָ. וְעַל דָּא קִתִּיב בְּיָד אִישׁ עֵתִי:

ועל זה כתב החיד"א בהגהות ניצוצי אורות (הנדפס בגליון זוהר): לכאורה קשה, דתנן (יומא טו.) לא היו מניחין 'ישראל' להוליכו, דמשמע דהיו רוצים לזכות גם בזה 'הכהנים', וכמ"ש הפרי חדש במים חיים. וכבר הקשה בספר בית דוד פ"ז דיומא, דאמרו במדרש דמת באותה שנה, ומשם הרמ"ך הקשה מלשון זה, עיין שם.

דאָס איז [בזמן המקדש ווען] אין 'כלל ישראל' איז געווען אַזעלעכע וואָס זענען אַוועק [דבלאו הכי כבר הגיע עתם, והיה להם עם מי לשלוח].
[משא"כ בימי יעקב אבינו שהיו רק 'יחידים', ולא הגיע עתם, ועל כן לא היה ליעקב עם מי לשלוח].

מז

ועל ידי "גוי", הלא אין יכולין לשלוח השעיר המשתלח ע"י גברי

[וואס תאמר שהיה יכול לשלוח ע"י גברי], אָבער מיט אַ גוי טאָר מען דאָך נישט שיקן.
מ'קלערט גאָר^{כז} צי מוז דאָס זיין אַ כהן, [או גם] אַ ישראל. אָבער על כל פנים אַ גוי טאָר דאָך זיכער נישט זיין.

מח

וע"י זרע יעקב, הלא הם היו כולם חיים וקיימים עוד הרבה שנים. וממילא לא היה לו ליעקב עם מי לשלוח באותן עשרים שנה [און] זרע ישראל איז דאָך נישט געווען [בימי יעקב] נאָר יעקב אבינו מיט די קינדער, און די אַלע זענען געווען חיים וקיימים. [וממילא] איז נישט געווען קיין אַיש 'עתי', ווייל ער האָט נישט געהאַט 'אַזא מענטש' וואָס ער זאָל אין דעם יאָר [זיין הגיע עת].

ממילא איז נישט געווען קיין 'מציאות' ער זאָל מקיים זיין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, נאָר היצט [כששלח הדורון לעשו].

מט

אבל עתה כשהיה ויפגעו בו מלאכי אלקים, וישלח יעקב "מלאכים" ממש אל עשו אחיו, שפיר היה יכול לשלוח או גם השעיר המשתלח ע"י אותן "המלאכים", כי אצלם אין חשש מיתה, שהרי אין היצר הרע שהוא המלאך המות שולט במלאכים

איי וויאָזוי האָט ער דעמאָלטס [יא] מקיים געווען, ער האָט געשיקט צוואַנציג [תיישים].

[אפשר לומר דהנה בפסוק] וישלח יעקב מלאכים זאָגט דאָך רש"י מלאכים ממש. [וואס כן שלח גם הדורון ביד המלאכים. און] אויף אַ מלאך קען נישט שולט זיין קיין מיתה, דער מלאך המות האָט דאָך נישט קיין שליטה אויף אַ מלאך.

נ

אַזוי שטייט דאָך^{כח}, אַז דער יצר הרע איז נישט שולט במלאכים. [וענין "יצר הרע"] דאָס מיינט דאָך דער ס"מ. [ונמצא כין דער ס"מ] [שהוא מלאך המות] האָט נישט קיין שליטה אויף מלאכים.
איבערדעם פאַר מלאכים האָט דאָס נישט געקענט שאַדטן.

נא

ביאור הפסוק: וישלח יעקב "מלאכים"

המפרשים הקשו למה הוצרך להטריח מלאכים בשליחות זו לעשו, ולא שלח ע"י אנשים, כי הלא היו לו הרבה עבדים [ובזה מיושב ענין] וישלח יעקב 'מלאכים'.

^{כז} במשנה יומא (טו): הכל כשרין להוליכו, אלא שעשו 'הכהנים' קבע [נפיש]: שהגילו לעשות את הכהנים קבע להיות מולכים אותן ולא היו [בית דין של כהנים] מניחין את 'ישראל' להוליכו. אמר רבי יוסי, מעשה והוליכו ערסלא [שם האיש], 'ישראל' היה.

^{כח} בבבא שבי רבה (מח, יא) [והובא ברש"י וירא]: וְאֶקְרָה פֶּת לָחֶם וְסִעְדּוּ לָבָקִים אַחֵר תַּעֲבֵרוּ (וירא, ה) וכו'. אמר רבי אחא, וְסִעְדּוּ 'לָבָקִים' אין כתיב כאן, אלא וְסִעְדּוּ 'לָבָקִים', הדא אמרת אין יצר הרע שולט במלאכים.

[וואָס] לעולם איז די קשיא^{כט} [במפרשים] פאַרוואָס האָט ער געדאַרפט מטריח זיין "מלאכים", ער האָט דאָך געקאָנט שיקן מיט אַנדערע, [מיט] "מענטשן" אויכעט. ער האָט [דאָך] געהאַט עבדים האָט ער דאָך געהאַט.

נב

אבל להאמור נחא, דיען כי רצה לשלוח עשרים תישים לשעיר המשתלח, ולא היה יכול לשלוח אנשים בשרים, כיון שלא הגיע עתם, לכן הוצרך לשלוח אליו "מלאכים"

נאָר וואָס'זשע דען [לדרכינו אתי שפיר, שהרי שלח לו דורון, און] ס'איז דאָך געווען [דערין] אַ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, [ואם ישלח ע"י אנשים] מוז מען שיקן כשרים מישראל, נישט קיין עבדים. און ווידעראום ביי כשרים, האָט ער נישט געהאַט 'אַזעלכע', קיין אַיש עָתִי. [ולכן] האָט ער עס געמוזט שיקן מיט "מלאכים".

נג

ישוב קושיא א-ב (לפי אופן הראשון והשני)

דאָס קאָן זיין, איז דער פֿשט - קען זיין - אין מדרש. אָשָׂא עֵינִי אֶל הַהוֹרִים, אליעזר עבד אברהם מה כתיב ביה וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו פִּיּדוֹ. ער האָט געהאַט פון וואָס יונק צו זיין, [ווייל] ער האָט זיי געגעבן דורונות [כדי] זיך צו 'לייזן' פון די סטרא אחרא, און דער ס"מ - שרו של עֶשָׂו - האָט געהאַט [פון] וואָס יונק צו זיין [מממן ורכוש של אברהם, כדי שלא יינק מגופו ונפשו]. [אַבער] אַנִי אֵין בִּידִי לֹא צִמִּיד וְלֹא נֹזֵם אֶחָד, מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי. [ובמה אפדה עצמי, שלא יינק מנפשי].

נד

[אַבער] דערנאָך האָט ער געזאָגט עֲזָרִי מֵעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ. [וביאורו באות לז].

נה

ישוב קושיא ג

איבערדעם האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט ה' יִשְׁמְרֶךָ מַעֲשֵׂו וּמַלְכָּן, דער בורא כל עולמים וועט דיך דאָרט מציל זיין, ער וועט דיר משפיע זיין [ממון, במה לפדות עצמך מלבן ועשו, וכן ישלח לך מלאכים עם מי לשלוח שעיר המשתלח לשרו של עֶשָׂו].

נו

ישוב קושיא ד (לאופן השני)

ה' יִשְׁמֹר אֶת נַפְשְׁךָ מִמֵּלָאךְ הַמוֹת, דאף בהדרון שתשלח לעשו, שיש בו גם בחינת שעיר המשתלח, תהיה נשמר מחשש מיתה ח"ו, ע"י שישלח לך ה' מלאכי השרת עם מי לשלוח זאת

און אפילו דעם דורון וואָס דו ברויכסט צו שיקן [בבחינת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, ואתה מתיירא עם מי תוכל לשלוח, והלא אין לך מי שכבר הגיע עתו]. וועט אויך זיין יִשְׁמֹר אֶת "נַפְשְׁךָ" מִמֵּלָאךְ הַמוֹת, וועט עס נישט דאָרפן אָנרירן אין דיינע 'נפשות'. ס'איז דאָך אַלעס געווען 'זיינע' נפשות, די אַלע נפשות ישראל. [ולכן נקרא כולם בלשון "נפשך"].

[ועל זה הבטיחו], צו דעם וועט אויך זיין אַן עֲצָה, אַזוי ווי ס'איז געווען דערנאָך, וְיִשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים מִמֶּשׁ. איבערדעם איז געווען יִשְׁמֹר אֶת "נַפְשְׁךָ" מִמֵּלָאךְ הַמוֹת, [די] נפשות ישראל.

^{כט} עיין קושיא זו באור החיים הק' (ריש וישלח), ובאגרא דכלה (שם), ועוד.

נז

ישׁוב הקושיׁות בפסוק וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו

הקדמה לישׁוב קושיׁא ו-ז

(ער אחר אות סז)

עיקר דאגתו ופעולותיו של יעקב, לא היה עבור עצמו, אלא עבור דורות העתידים

נאָר אָבער דער אמת, יעקב אבינו אליין פאַר זיך, האָט ער זיך געקענט אַן עצה געבן. [נאָר] ס'שטייט דאָך [אַז] ער האָט דאָך מורא געהאַט פאַר דורות העתידים, אַזוי שטייט מבואר אין מדרש אין דברי חכמינו ז"ל, די אַלע וויכוחים מיט עשׂוֹן, אין פרשת וישלח איז דער מדרש רבה איז פיל מיט דעם, [ס'איז] אַלעס נאָר אויף די שפעטערע דורות, אויף די דורות וואָס אידן זענען אין גלות האָט ער דאָ געפירט [מלחמה] מיט עשׂוֹן.

אַלעס איז נאָר אַלץ אַ 'הכנה' אויף שפעטער.

נח

איבערדעם [שטייט] וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו. (כדיבאר להלן באות פה).

נט

[קושיא ח]

לחבין כוונת המאמר שבמדרש, הרא אמר "הכרם מוליך את הרגלים"

'קודם' וועל איך זאגן, קען מען זאגן על פי 'פשוט', [בהקדם לבאר] דעם וואָס דער מדרש זאגט [אַז] דאָס 'האַרץ' האָט אים געטראָגן די 'פּיס', הודא אמרה פֿרסא מוביל די רגלין.

[וואָס] לכאורה איז דאָך עפעס אַ פֿלאַ, וואָס מיינט ער דאָ מיט דעם.

ס

ובפשטות כוונת המאמר, דכת המון שבכרם הוא הנותן לאדם כח ההליכה שברגלים, ונמצא דכת המון הוא המוליך, ולא כהנדרמה למראית עין שהרגלים הכם המוליכים

'אזוי' די פֿשטנים, אין 'פשטות', זאגן דאָך פֿשט [בדברי המדרש] פֿרסא מוביל רגלי [אַז] דער פֿרס פירט די פיס.

וואָרן 'למראה עין' [אַז] מ'קוקט אַן [אויבנאויף], 'גייען' די פיס און זיי 'פירן' דעם פֿרס, [זיי] פירן דעם גוף. די פיס 'גייען' דאָך, און דער גוף 'שטייט' דאָך. דער כח ההילוך ליגט דאָך נאָר אין די רגלים, איבערדעם גייען די פיס און 'זיי' פירן דעם גוף. אין 'דער אמת' איז אָבער נישט אַזוי, [וואָרן] מ'עסט, [און] אין כח [האכילה] פונעם כרס, דער כח המזון, [זה נותן לאדם הכח ההליכה].

[וכדמינו ויקם ויאכל וישתה] וילך בכח האכילה הוּא [אַרבעיס יום], אַזוי שטייט אין פסוק (מלכים א' יט, ח).

דער 'כח המזון' שבכריסו, דעם פירט די 'פיס'.

דעם איז דער פֿשט [בכוונת מאמר זה].

סא

אבל עדיין צריך ביאור דמה חידוש יש בזה.

ועוד דהלא באמת לא 'כח המון' הוא המוליך את האדם, אלא 'הרעת והמחשבה' מוליכין את האדם באיזה דרך ילך [אָבער] לכאורה וואָס דערציילט ער מיר דאָ [אַ חידוש] פֿרסא מוביל רגלין, וואָס דאַרף ער [דאָס] זאגן [אַז] דער כח המזון פירט.

[ועוד דהלא] דער אמת אַרײַן פירט דאָך דער דַעַת [שבמוח], וואָרן מ'גייט דאָך נישט נאָר במחשבה, [כי] סוף מַעֲשֶׂה בַּמַּחֲשָׁבָה תִּחְלָה, [מ'גייט דאָך] ווייל מ'רעכנט דאָך דערויף וואו' מ'זאָל גיין.

סב

[ישוב קושיא ח]

סָתָם בני אדם שאינם מבקשים האמת, הם הולכים תמיד לפי הנגיעות והתאוות של הגוף, שמכונה בלשון מילוי כרסו, ונמצא שאצלם באמת הכרס דהיינו כח 'חמדת הגוף' הוא המוליך את הרגלים

נאָר דאָס קאָן זיין אפשר אַ 'רַמְזו'.

אָזוי [ביי] סָתָם בְּנֵי אָדָם וואָס מ'גייט נישט נאָכ'ן אַמַת, מ'גייט נישט נאָכ'ן אַמַת נאָר נאָכ'ן חֲמִדַת הַגּוּף, מ'טוט וואָס דער 'גוף' גלוסט, [בהם הסדר כי] די תאוות הגופניות דאָס פירט דעם מענטש צו דעס וואָס מ'האָט תועלת גשמיות, מַמְלָא אַת [פֿרסו צו זיין]. ס'ווערט דאָך אָנגערופן ווי דער רמב"ם זאָגט, 'לְמַלֵּא אֶת פֿרְסוֹ. די אַלע ענינים גשמיים, דעס גיט אים, דעס גיט דעם כח ההנהגה, 'אַהי'ן גייט מען. נישט אָזוי ווי מ'מיינט אַז די פיס פירן אים, נאָר וואָס דען, די 'אינטערעסע' של הגוף, 'כריסו' פירט די 'רגליו'.

סג

ויותר גרוע מזה, כשחמדת הגוף המכונה "כרס" מוליך גם את "דעת" האדם אשר בְּהִמּוֹחַ והלב, ולא רק את הרגלים וההליכה

און נאָך אַרגער איז [ווי] ס'איז פאַרהאַנגען [אַז] 'כֿרסו' פירט אפילו דעם 'דַעַת' אויכעט, דעם מַח מִיטֵן האַרץ, אַלעס גייט נאָך נאָך די תַּאוּת הַגּוּפִיּוֹת, דאָרטן וואו ס'איז דאָ תועלת הגוף, 'דעס' פירט דעם דַעַת, 'דעס' איז דער מַנְהיג. פאַרקערט ווי ס'העט געברויכט צו זיין.

סד

וזה משמיענו במאמר זה, כי באמת כח הכרס הוא המוליך את הרגלים, ולא כנדרמה למראית עין, שהרגלים מוליכין את הכרס איבערדעם, 'לְמַרְאִית הָעֵינַי' פירן די רַגְלִים - אָזוי ווי טאַקע, ווי זיי טייטשן [הפשטנים] - [את] כריסו. 'דערווייל [באמת] איז גאָר פאַרקערט. אָזוי איז די גאַנצע 'הנהגה', [ווען] אַז מ'גייט נישט אין ריכטיגן וועג. אָזוי ווי די אַלע [סָתָם בני אדם], די גאַנצע הנהגה [שלם, אין] אָזוי ווי ס'ווערט געפירט, אָזוי ווי ס'דאַכט זיך [זיי, שכן יאות להם לפי צורך תאוות הגוף].

^ל ברמב"ם (דיעות ה, א): כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקלו ובבעליתו ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהילוכו ובמלבושו ובכלכלו דבריו ובמשאו ובמתנו ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר. כיצד תלמיד חכם לא יהיה גִּרְגָן אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו ולא יאכל ממנו אכילה גסה ולא יהא רודף למלאת בטנו קָאָלו שמתמלאין ממאכל ומשתה עד שתיפח כריסם, ועליהם מפורש בקבלה וְיִרְתִּי פֶּרֶשׁ עַל פִּנְיָם (מלאכי ב, ג) אמרו חכמים אלו בני אדם שאוכלין ושותין ועושין כל ימיהם כחגים, והם האומרים אֲכֹל וְשָׂתוּ כִּי מִחֵר נָמוֹת (ישעי' כב, יג), וזהו מאכל הרשעים, ושלחנות אלו הם שגינה הכתוב ואמר (שם כח, ח) כִּי כָל שְׁלָחָנוֹת מְלָאוּ קִיָּא צָאָה בְּלִי מְקוֹם, אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים, ואוכל ממנו כדי חייו ודיו, הוא שאמר שלמה צדיק אֲכַל לְשֹׁכֵעַ נִפְשׁוֹ (משלי יג, כה).

ויעיין בגמרא פסחים (ז, ב): בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן, ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. - ובגמרא גיטין (ע): תנא והממלא כריסו מכל דבר [פירש"י: מכל דבר שהוא טוב לו ומתוק לחיכו, ואוכל ממנו כל תאוותיו] אחזתו אחילו [מביאו ליד חולי ששמו אחילו]. וכן נמצא לשון כזה בגמרא ומדרש בכ"מ, ועיין בתנחומא וירא (סימן ז).

סה

והוא מְשַׁל גם על הנהגת כללות העם, דכשאין הולכים בדרך אמת, אז העם הם המשפיעים על המנהיגים, ולא כמו שנדמה למראית עין שהמנהיגים משפיעים על העם

אָדער [גם בכללות העם, כין אפילו 'מנהיגים' [אם הם] לא טובים, - איז [דאָס] אפשר אַ רֶמֶז, - נישט אַז 'זיי' פירן [דעם פּאָלק], נאָר אדרכא פאַרקערט, די כריסא פירט די רַגְלִין, [שדעת העם משפיע על המנהיגים, והם שופטים את שופטיהם].

סו

ולזה משמיענו כאן, דאצל יעקב אבינו לא היה כן, אלא היה לבו ברשותו, ולב יעקב עצמו שהוא הנפש והנשמה שלו, היה נושא את רגליו

איבערדעם ביי יעקב אבינו'ן זאָגט ער אָבער, דאָס "האַרץ" האָט 'געפירט', [והיינו הדעת תורה, ווייל] צדיקים זענען 'לִבָּם' בְּרִשְׁוֹתָם (בראשית רבה לד, י. ועוד).
[ולזה אמר הכתוב] ביי אים איז געווען וַיֵּשֶׁא "יַעֲקֹב" רַגְלָיו, "יעקב" איז דאָךְ אָנגערופן געוואָרן אויפן בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ, אויפן האַרץ, 'הקדוש ברוך הוא' האָט דאָךְ אים געגעבן דעם נאָמען יַעֲקֹב (עיינן לקמן באות פב).

סז

ועוד כי ע"י שיעקב היה מושל ביצרו ולבו ברשותו, וזה יעקב לחיות מושל אף על רגלי עֵשָׂו, כרמוז בפסוק וַיֵּדֹ אֶחָזֶזת 'בַּעֲקֵב' עֵשָׂו

[ולא עוד אלא דכתיב] (תולדות כה, כו) וַיֵּדֹ אֶחָזֶזת 'בַּעֲקֵב' עֵשָׂו, [ווייל] ער האָט געפירט אפילו עֵשָׂו'ן אויכעט, אפילו וואו 'עֵשָׂו' זאָל גיין, 'זיינע פיס' האָט ער אויך געפירט. יעקב אבינו האָט דאָס אַלעס געפירט^{לא}, [וועל זה נאמר] וַיֵּדֹ אֶחָזֶזת 'בַּעֲקֵב' עֵשָׂו.

(ראה עוד באות פ-פא)

^{לא} ו"ל רבינו בס"ג בלק תשט"ז: [בפסוק] על כן יאמרו המשלים באו חֲשִׁבון (חקת כא, כז), לפי פשוטו איז דאָךְ דאָרטן פֿשֶׁט אַז חשבון איז א 'שטאַט', און סיחון איז א 'דבר טמא', און דאָס האָט 'בלעם' געזאָגט. און צום סוף דִּרְשָׁנִט די גמרא (כבא בחרא עה:) [המושלים] אלו] המושלים ביצרים, "בואו חשבון" נחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה [ושכר עבירה כנגד הפסדה], תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא. ונמצא] מ'נעמט עס ארויס פונעם פֿשֶׁט גאָר אינגאנצן.

אָבער לירט ווי ס'שטייט אין זוהר הקדוש (כלק פה), איז דאָס מקושר דער פראָסטער פֿשֶׁט מיטן דִּרְשָׁנִט, ס'איז טאָקע ממש איינס. [דהנה] דער זוהר הקדוש טייטשט על כן יאמרו המושלים, אַלע מושלים פון די וועלט, אַלע ע' שרים האָבן זיך צוזאָמגענומען, זיי האָבן זיך אָנגענומען פאַר חֲשִׁבון, פאַר סיחון'ען, אַנטקעגן די קדושה, און דער בורא כל עולמים האָט זיי אַלע מכניע געוועזן. ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין, אַז אידן האָבן כובש געווען דעם חשבון. טאָקע די "המושלים" מיינט מען דאָ די מושלים, די שרי מעלה, די ע' אומות, און "באו חֲשִׁבון" מיינט טאָקע א שטאַט חֲשִׁבון [כפשוטו]. אַזוי טייטשט דער זוהר הקדוש.

יהיה אַזוי שיהיה אַז דאָס איז דער פראָסטער פֿשֶׁט, קומט אויס "מושלים" מיינט לפי פשוטו] די אַלע מושלים פון די וועלט. פון דעם זעהט מען אָבער [הדרש של] המושלים ביצרים. [דהנה] דער ראש פון אַלע ע' שרים איז דאָךְ דער ס"מ, דער ס"מ איז דער יצר הרע, און דער וואָס איז מושל ביצרו, איז ער מושל אויפן ס"מ, ממילא איז ער גאָר מושל אויף אַלע ע' אומות, [ווייל] אַז מ'איז מושל אויפן ראש, איז מען מושל אויף אַלע.

מיט דעם איז רעכט, זיי זענען דאָךְ די גאַנצע וועלט, אַלע ע' אומות, וואָספאַראַ מושל עס איז דאָ אויף וועלט זענען דאָךְ די ע' שרים, אַלע אומות זענען דאָךְ אונטער שרים. איבערדעם איז דער פֿשֶׁט, על כן יאמרו המושלים, פון דעם וואָס די מושלים [כפשוטו] האָבן זיך אַלע פאַרלייגט בואו חשבון, און זיי האָבן נישט אויסגעפירט גאַרנישט, איז געדרנגען המושלים ביצרים, בואו ונחשוב "חשבוננו של עולם", [כי הצדיקים] 'די' האָבן דעם 'חשבון' פון די גאַנצע וועלט, די מושלים ביצרים, [ובידם הוא] דער כח פון אַלע אומות, ממילא איז דאָס [בואו ונחשוב] הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, [ווייל פון דעם] זעט מען דאָךְ אַז דאָס האָט א כח הממשלה אין די גאַנצע וועלט, דער כח פון מצות און מעשים טובים וכו', אפילו ס'איז באַהאַלטן הסתר בתוך הסתר, אָבער דער כח פון מצות ומעשים טובים איז אַלדינגס, דאָס קאָן ברענגען די ישועה און אַלדינגס, אַלעס איז תלוי אין דעם, אַז מ'העט די זכיה געהאַט מרחיב צו זיין דעם גבול הקדושה, מיט מצות ומעשים טובים, מיט תורה הקדושה על דרך האמת.

סח

ביאור בפרשת תולדות

בדברי רש"י על הפסוק וידו אוחזת בעקב עשו

סימן שאין עשו מספיק לגמור מלכותו, עד שיעקב עומד ונוטלה הימנו

[והנהגה] רש"י זאגט^ל, וידו אוחזת בעקב עשו, דאס איז א סימן אז ער [עשו] איז נישט מספיק לגמור מלכותו, אז ער [יעקב] לאזט אים נישט.

סט

ויש להבין מה זה נקרא "גמר" מלכותו. והאיך שייך להיות גמר בזה, והלא כמה גדולות שיש לו, הוא רוצה עוד יותר

[ולכאורה] וואס הייסט עפעס "לגמור" מלכותו, ווען ווערט ער 'פארטיג', וועלעכעס איז דער גמר.

[ועוד שהרין] וואו איז פארהאנדן אין דעם א גמר, [והלא] מי שיש לו מנה רוצה מאתים [קהלת רבה א, יג].
[ואם כן צ"ב] וואס איז דער "גמר".

ע

עשו ויעקב הם זה לעומת זה, דכשוה קם זה נופל

נאך דאס ענין דערפון. ס'שטייט דאך (תולדות כה, כג) ולאום מלאום יאמץ, [ופירש"י] כשזה קם זה נופל, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים.
אייביג איז אזוי, מיט וויפיל עשו פאלט, מיט אזויפיל ווערט געשטארקט דער כח פון יעקב, זה לעומת זה.

עא

וכל כמה 'שהנפילה' הוא יותר אצל אחד מהם, 'התקומה' הוא יותר אצל חבירו ונמצא עדיין לא

היתה תקומה שלימה אצל שום אחד מהם, כי כל זמן שחבירו קיים, חסר לעומת זה מהתקומה שלו

קומט דאך אויס, אז דער עיקר [שלימות המלכות, עדיין לא היה לא ליעקב ולא לעשו].

[דלפי האמור נמצא] ממילא, 'ווי מער' יענעם' נפילה איז, איז דא מער דעם'ס תקומה.

[קומט דאך אויס, אז] 'אינגאנצן' איז עס נאך קיינמאל נישט געווען ביי קיינעם.

עב

דאף בזמן שישאל היו ברום המעלה, מ"מ כיון שעדיין לא נאבד כחו של עשו, עדיין לא היתה גדולתו של יעקב בשלימות

[ווייל אפילו] אין די צייטן וואס יעקב אבינו [היה לו תקומה], וואס אידן זענען 'געווען' ברום המעלה, [אין] אלץ נאך [געווען] אז עשו האט נאך עקזעסטירט.
ס'איז נאכנישט געווען, קיין שלימות פון די גדולת ישראל איז נאכנישט געווען.

עג

וכמבואר ברמב"ן בחקותי שעדיין לא זכו ישראל לשלימות הראוי, עד לעתיד לבא

ווי דער רמב"ן זאגט^ל אז די אלע ברכות וואס שטייט [בפרשת] אם בחקתי תלכו, דעם גרויסקייט פון אידן וואס ס'וועט זיין, זאגט ער [ברמב"ן] דעם איז נאכנישט געווען.

^ל ברש"י תולדות (כה, כו): בעקב עשו. סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו, עד שזה עומד ונוטלה הימנו.

^ל ברמב"ן בחקותי (כו, יב): ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן, לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך, כמו שאמרו (מועד קטן טז:): על דוד ודא עזר את חנניתו על שמנה מאות חלל,

ס'איז נאָכנישט געווען בשלימות ביים כלל ישראל [דער] אַם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ, דאָס וועט הערשט זיין לעתיד.

עד

ואפילו בימי דוד ושלמה, שהיתה סהרא במילואה,
עדיין היה שם איה פגם, והכתוב אומר רק בְּדָבָר אֲוִיָּה

ממילא איז עס נאָכנישט געווען בשלימות [גדולתו של יעקב].

אפילו ווען אידן זענען געווען ברום המעלה, בזמן שבית המקדש קיים, אפילו בזמן דוד ושלמה, וואָס ס'איז געווען די העכסטע און בעסטע, ס'שטייט (זוהר ויחי רכג.) סִיְהָא בְּמִלּוּאָה איז געווען.

אַבער אַלץ איז [נאָך] נישט אינגאַנצן געווען, [דגם אצל דוד נאמר] רַק בְּדָבָר אֲוִיָּה לִי, ווי דער רמב"ן [הנזכר] זאָגט.

ס'איז 'אַלץ' עפעס געווען נאָך אַ פֶּגֶם. און ס'האָט נאָך עקזעסטירט, ס'האָט דעמאָלטס [בימי דוד ושלמה] אויך נאָך עקזעסטירט כּוֹחַ שֶׁל עֶשָׂו, ס'איז נאָך געווען פֿון עֶשָׂו'ן.

עה

ולעומת זה, גם בזמן שליטת עֶשָׂו כשישראל הם בשפל המצב, מעולם לא הגיע עֶשָׂו לשלימות גדולתו, כי האומות היו רוצים לבלות את ישראל לגמרי ח"ו, וכל זמן שישראל קיימים חסר להם מן שלימות גדלותם

און ווידעראום חלילה פאַרקערט, ווען אידן זענען שפל, בשפלות, און עֶשָׂו איז שטאַרק, איז עס אויך נישט אינגאַנצן.

[שהרי] אידן עקזעסטירן אַלץ, [וכדכתיב וְאָף גַם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיכֶם] לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא גְעֻלֹתִים 'לְכַלְתָּם' (בחקותי כו, מד), חלילה קיין 'כָּלִיָּה' דאָס קאָן נישט זיין, ס'איז פאַרהאַנען אַ הבטחה אויף דעם.

'זיין ווילן טאַקע - שְׁלֹא אַחַד בְּלִבָּד עֲמִד עֲלֵינוּ חֲלִילָה 'לְכַלּוֹתֵינוּ', - טאַקע חלילה כָּלִיָּה. נאָר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם, מ'ווערט אַלץ ניצול, און אידן עקזעסטירן.

עו

ונמצא כי מעולם לא הספיק עֶשָׂו 'לגמור' מלכותו, רהיניו להגיע לידי 'גמר' ושלימות

ממילא איז עס שוין זה לעומת זה, אין וויפיל 'אידן' עקזעסטירן, אַזויפיל פעלט 'אים' צו זיין 'גִּמְרָא' [מלכותו], צו זיין שְׁלִימוֹת. און אַזוי גייט עס כסדר^{לה}.

והיה מצטער על מאתים, יצתה בת קול ואמרה לו רק בְּדָבָר אֲוִיָּה החתי. ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיזכירו בפסוקים האלה לעתיד לבוא, מלמד שתנינוק מישאל 'עתיד להיות' מושיט וכו' (תורת כהנים בחקותי ב, ב), עתיד הקב"ה לטייל עם הצדיקים לעתיד לבוא (שם ג, א), כי לא נתקיים, אבל יתקיים עמנו בזמן השלימות.

^{לה} במלכים א' (א' טו, ה): אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת הַתְּשֻׁבָּה בְּעֵינֵי ה' וְלֹא סָר מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ, כל יְמֵי חַיָּיו, רַק בְּדָבָר אֲוִיָּה החתי. ובגמרא שבת (נז): אָמַר רַב, כִּי מַעֲיֵנָה בִּיהַ בְּדוּד לֹא מִשְׁכַּחַת בִּיהַ בְּרַמְדָּאוּרִיָּה, דכתיב רַק בְּדָבָר אֲוִיָּה החתי. ובגמרא מועד קטן (טז): שְׁהִיָּה [דוד בשעת מלחמה] זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנח על מאתים, דכתיב (דברים לב, ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד אֶלְפָּה, יצתה בת קול ואמרה רַק בְּדָבָר אֲוִיָּה החתי.

^{לה} ח"ל רבינו בס"ג תולדות תשכ"ה: קען זיין דער הסבר [אינו מספיק] 'לגמור' מלכותו וכו'. די גמרא זאָגט (מגילה ו.) קסרי און ירושלים אַז בייַדע זענען מליאה, דאָס קען נישט זיין וכו', ס'איז זה לעומת זה, וויפיל חורבנות ס'איז דאָ חלילה ביי ירושלים, אַזויפיל ווערט 'ערי גרעסער, וְלֹאִם מִלֵּאָם יֵאָמֵן, כשזוה קם זה נופל, זיין 'גרעסע' שטאַמט חלילה פון חורבן פון 'דעם' צד, פון די קדושה פון זרע יעקב, חלילה וויפיל ער איז דאָ מחריב וכו'. ממילא ווילאַנג ס'איז נאָך דאָ אַ עפֿעס, ס'איז נאָך דאָ א שטיקעלע כח

עז

אמנם החילוק הוא, שאצל יעקב ובניו עוד זמן שיזכו לעתיד לבא לידו "גמר" ושלמות גדולתם, כי אז יכלה עֲשׂוֹ לגמרי, ורק עד עתה עדיין לא זכינו לזה

נאָר וואָס'זשע דען.

"אידן" וועלן [נאָך] אַמאָל יאָ צוקומען צום שְׁלִימוּת, ווען ס'וועט זיין אַעֲשֶׂה כָּל־הַבְּכָל הַגּוֹיִם (ירמ' ל, יא. מו, כח), וְכָל הָרָשָׁעָה כּוֹלֶה כְּעֶשֶׂן תְּכַלֶּה (תפלת ימים נוראים), וְעָלוּ מוֹשָׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָרָע עֲשׂוֹ (עובד' א, כא), ס'וועט זיין מַחֲה תַמָּחָה אֶת זִכְרָ עֲמָלָק (בשלח יז, יד. תצא כה, יט), ס'וועט נישט זיין גאַרנישט [קיין שריד ופליט מער].
[וורק] ביז דערווייל איז דאָך אַין שמו שלם וכסאו שלם¹⁰, איז נישטאָ קיין שְׁלִימוּת. אָבער לעתיד וועט דאָך זיין הַשֵּׁם יִקְרָא כְּכַתִּיבְתוּ¹¹, וועט זיין דאָס רעכטע שְׁלִימוּת, און אידן וועלן זיין ברום המַעֲלָה.

עח

אבל עֲשׂוֹ ובניו לעולם אינם באים לידו "גמר" מלכותם

אָבער עֲשׂוֹ מיט עֲמָלָק, צו קיין "גמר" קומען זיי נישט צו, צו קיין שְׁלִימוּת וועלן זיי קיינמאָל נישט צוקומען.

אפילו ווען ס'איז די אַרגסטע צייט, ווען 'זיי' זענען ברום המעלה און 'אידן' [זענען] אין דאָס גרויסע שפלות, אָבער אַלץ פעלט זיי נאָך. ס'עקזעסטירן אידן, ביז צונעם סוף. און קיינמאָל וועלן זיי נישט צוקומען חלילה [אל גמר גדולתם].

צווישן אידן אביסל אידישקייט, אביסל אידן, פעלט דאָס פון 'זיין השלמה', וואָרן ס'איז דאָך זה לעומת זה, איז ער אַלץ נאָכנישט 'פאַרטיג'.

אָזוי ווי דאָ אויך זעט מען בעונוני הרבים, אפילו פון 'די' מלוכה פונעם ס"מ, דער מלכות המינות שבישראל, זיי ווילן עוקר זיין דאָס דת, ווילאנג ס'וועט נאָך זיין א דת צווישן אידן, און מ'היט די תורה און אידישקייט, זענען זיי נישט פאַרטיג מיט זייער אַרבעט, 'דאָס' איז זייער סוף ותכלית.

ווי די גמרא זאָגט (ספחים פ"א: [אורף] מלכות רומי, גפא דרומא, זיי האָבן געזאָגט זיי קענען נישט אויס'האַנגען אַלע אידן, וואָרן ס'איז דאָ אין די גאַנצע וועלט אידן, איבערדעם מוזן זיי זיי לאָזן [כדי] זיי זאָלן נישט הייסן [קיין] מלכות קטיעא. על כל פנים ווען נישט, העטן זיי נישט געלאָזט חלילה קיין שריד ופליט, ווי דער פסוק זאָגט (תהלים פג, ה) לֹכֶד וַנִּכְחֲדוּם וגו' וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד, אָזוי ווי 'דער רשע דאָ' פון דעם מלכות המינות האָט געזאָגט, דער ראש [שלמה]. און דאָס איז די תקות האומות, ווילאנג ס'איז נאָך דאָ עפעס פון אידן, זענען זיי נישט פאַרטיג וכו'.

דאָס איז דער פֿשט, יעקב אבינו האָט זיך באוואָרנט אַז "פאַרטיג מאַכן" וועט מען זיי נישט לאָזן, אַלץ וועט זיין אידן, דאָס איז די הבטחה אַז אַלץ וועט זיין, [נאָטש] וויאָזוי דער שפלות איז, ווי [ווייט] מ'דרייט זיך, ווי שטאַרק מ'איז בשפלות, אָזוי ווי דער מצב איז בשפלות, [נאָכער] אַלץ איז נאָך דאָ, אַלץ איז דאָ אביסל אידן, און דער אייברשטער העלפט אַז מ'קאָן זיך דערהאַלטן, און ס'איז נאָך דאָ אביסל אידן און אביסל תורה. ממילא אַז ס'איז נאָך דאָ עפעס פון 'דעם', איז 'ער' נישט פאַרטיג, וואָרן זיין קיום אַז דאָך נאָך ח"ו פון 'דעם' חורבן, אַז ער קען נישט אינגאַנצן מחרב זיין פעלט אים פון 'זיין השלמה'. איבערדעם איז געווען וידו אוחות בעקב עֲשׂוֹ, שלא הספיק "לגמור" [מלכות], פאַרטיג צו מאַכן זיינע כוחות, ער זאָל וויסן ער קען שוין נישט גיין [מער], ער האָט שוין נישט וואו צו גיין ווייטער, ער האָט ח"ו אינגאַנצן חרוב געמאַכט [און] ער וועט שוין נישט [מער] שטאַרקער וכו'. [וועיך עוד שם].

¹⁰ ברש"י סוף בשלח (יז, טז). [ומקורו בתנחומא (תצא, יח)]: כִּי יָד עַל כָּס קָה, ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית. ומהו כֶּסֶּ, ולא נאמר כֶּסֶּא, ואף הַשֵּׁם נחלק לחציו [דכתיב קה ולא הוי"ה], נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר (תהלים ט, ט) הָאֵלֹהִים תָּמוּ חֲרָבוֹת וְלִצְחָ, זהו עמלק שכתוב בו (עמוס א, יא) וְעִבְרָתוֹ שְׁמֶרָה לְצַח, וְעִרְסִי נְתַשֶּׁת אֲבָד זִכְרִי הָמָּה (תהלים שם), מהו אומר אחריו (שם, ח) וְהָ' לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, כּוֹנֵן מְשֻׁפָּט כֶּסֶּא (שם), הרי כסאו שלם.

¹¹ מלשון הפייטן בייצרות לשיבוע של פסח: שֵׁם יִקְרָא כְּכַתִּיבְתוּ. מַחְצִיו תַּתְּמֵלָא תַּבְתּוּ. עוד תתנשא מלכותו. וְכִסְאוֹ יִכּוֹן בְּמִלְאָתוֹ. נְכֵדִי שְׁעִיר בְּהִכּוּתוֹ.

עט

וזה שנאמר וַיְדוּ אֶחָזֶת בַּעֲקֵב עֶשָׂו, שאינו מספיק "לגמור" מלכותו. דגם בדורות הגלות, הכח של ישראל סבא עומד ומגין בעד ישראל להצילם מיד עֶשָׂו שיוכלו להתקיים, ולא יבא עֶשָׂו לידי "גמר" ושלמות

ממילא דאָס איז דער פֿשט וַיְדוּ אֶחָזֶת בַּעֲקֵב [עֶשָׂו], שאינו מספיק "לגמור מלכותו", [ווייל] יעקב אבינו לאָזט אים נישט. צו אַ "גִּמְרָה", דאָס לאָזט אים נישט יעקב אבינו.

פאַרוואָס, ווייל ער [יעקב אבינו] 'האַלט אויף' דעם כח פון אידן שבכל הדורות, דאָס איז דער כח ישראל סבא וואָס ס'האַלט אויף [דעם כלל ישראל].

ממילא איז ער [עֶשָׂו] נישט אינגאַנצן, אינו מספיק [לגמור מלכותו] עד שבא [יעקב] ונוטלה [הימנו], ביז דער בורא כל עולמים וועט העלפן אַז ער [יעקב] וועט אַריבער קומען [דעם כח המלכות], ס'וועט זיין דאָס התרוממות קרן התורה וישראל, אידן וועלן 'איבערנעמען' אַלדינגס. אַלדינגס [מכח עֶשָׂו] וועט בטל ומבוטל ווערן, נאָר דער כח פון אידן [וועט בלייבן]. ואותם שישארן אַלעס וועט נכנע ווערן [אל הקדושה, וכמו שאומרים] לְפָנֶיהָ ה' אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיְפֹלּוּ (תפלת ועל כן נקוה).

פ

המשך הביאור בפרשתן

המשך התקדמה לשוב קושיא ו-ז

אַבער על כל פנים, [יעקב אבינו] 'ער' פירט עַקֵב עֶשָׂו.

[הגם] נישט אַלעמאַל [ניכר זאת, כי] דער חטא איז גורם און זיי גייען [בגדולתן], זיי גייען [אָן]. אַבער, אַבער נישט אַלעמאַל קען ער גיין וואו ער וויל, ווייל ס'איז דאָ דער כח פון יעקב אבינו איז אַלץ דאָ, בְּכָל דּוֹר וָדּוֹר, [און] ער לאָזט אים נישט גיין.

פא

און ממילא אַז ס'איז [וַיְדוּ] אֶחָזֶת בַּעֲקֵב עֶשָׂו, על אחת כמה וכמה [כי יעקב אבינו] ער האָט געפירט "זיינע" [אייגענע] פֿיס.

(המשך עיקר הדרוש, באות פה)

פב

מעם החילוק בין שם "אֶבְרָם" לשם "יַעֲקֹב"

השם של אדם מורה על שור הנשמה שלו, והשם "יעקב" נתן לו

הקב"ה בעצמו, ולכן נשאר שם זה לעולם אף כשנקרא בשם "ישראל"

איבערדעם, דער נאָמען "יַעֲקֹב" איז דאָך אַלץ געבליבן^ל, ווייל דער בורא כל עולמים האָט דאָס געגעבן.

'דאָס' [שמו של אדם] איז דאָך אין פנימיות הַלֵב, דער "נאָמען" איז דאָך פונעם שורש נשמה, ביי 'יעדן' מענטש^ט.

איבערהויפט [אצל יעקב אבינו] דעם נאָמען וואָס 'הקדוש ברוך הוא' האָט געגעבן, [כדכתיב] (תולדות כה, כו) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב^ב.

^ל לא כהשם "אברם" שאין אברהם נקרא עוד כן, וכדלהלן.

^ט עיין משנת חסידים (חתונה ומילה פ"ג, ו), בעל שם טוב עה"ת (בראשית אות קלו), אור תורה (להמגיד ממעורטש, בראשית, ד"ה במדרש וכל אשר יקרא), נועם אלימלך (ריש שמות, ד"ה או יאמר), אגרא דכלה (בראשית, ד"ה וכל אשר יקרא).

^ב ופירש"י: וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. הקדוש ברוך הוא. אמר, אתם קריתון לבכורכם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם.

פג

וכמבואר בישמח מזה, דוהו המעם דאהרריה קרא לשם "יעקב", ולא כהשם "אברהם", דהקורא לאברהם 'אברהם' עובר בעשה

דאָס איז דאָך דער טעם, איינס פון די טעמים^{מא} [פארוואָס] הקורא לאברהם "אַבְרָם" עובר בעשה (ברכות יג.), און ביי יעקב אבינו איז נישט אַזוי. ווייל [דעם נאָמען] "אַבְרָם" האָט געגעבן 'תָּרַח', און יעקב אבינו, דעם נאָמען פון "יעקב" האָט דער 'בורא עולם' געגעבן, [און] אַ נאָמען וואָס דער באַשעפער האָט געגעבן קען נישט בטל ווערן.

פד

[ונתינת שם יעקב שנתן לו הקב"ה, הוא על שם יְהוָה אֱהִיָּה "בַּעֲקֵב" עָשׂוּ].
[און] איבערדעם בלייבט עס אייביג, איבערדעם איז ווייטער [שייך בכל דור] 'די' בחינה [מה שיעקב אוחז בעקב עָשׂוּ, ואין מניחו שיספיק "לגמור" מלכותו (ע"ד המבואר לעיל)].

פה

ישוב קושיא ו-ז

יתור הכתוב משמיענו וַיִּשָּׂא "יעקב" רַגְלָיו, כי הנפש והנשמה של יעקב היה מוליך את רגליו איבערדעם זאָגט ער [בהפסוק] וַיִּשָּׂא "יעקב" רַגְלָיו, אַז "דאָס האַרץ" האָט געפירט די פיס, ער איז נאָר געגאָנגען וואו דאָס האַרץ האָט געוואָלט, די תְּכוּנַת הַנֶּפֶשׁ [של יעקב, שעל זה מורה שמו "יעקב"]^{מב}, דער מְקוֹר הַקְדוּשָׁה. וואו יעקב אבינו האָט געוואָלט, 'אַהינ' האָט ער געפירט די 'פיס'.

פו

וביאר המדרש, דהחידוש הוא שלא הלך כסתם בני אדם שהולכים
אחר חמת הגוף, שהוא בחינת "הכרם מוליך את הרגלים"

זאָגט ער [בהמדרש] הדא אמרה [כריסא מוביל רַגְלָיא, והכוונה לבאר] אַז דאָס איז אַ רבותא ביי יעקב אבינו אַז וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו. ווייל די וועלט זאָגט דאָך אַז פֶּרְסָא מוֹבִילִין רַגְלִין, ביי סְתָם בְּנֵי אָדָם וואָס זענען נישט פון דער קְדוּשָׁה, פירט דאָך דער 'פֶּרְס' אַת רַגְלָיו, נישט דאָס 'האַרץ', נישט די 'קְדוּשָׁה', נאָר דער מזון און מילוי הכרס, די כוחות הגוף, [די] תאוות הגופניות פירן די פיס.

^{מא} כן כתב הישמח משה (ריש ירחי, ד"ה ונקדים עוד) וז"ל: דהנה אמרו רז"ל בברכות (יג.) כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה [שנאמר (ל יו, ה) וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבָרָהם], אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב [הכי נמי], ומשני שאני התם דהדר אהרדיה קרא ויכתוב (ויגש מו, ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב]. והנה באמת יש להבין הטעם מה שנא. אך הנראה כי אברהם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטל. וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, מעשה ידי יוצר לא יבטל. גם כי יהיה נבטל לגמרי.

ודיוק הכתובים מורים על זה, כי שם נאמר וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבָרָהם, וכאן (וישלה לה, י) לא נאמר רק [שִׁמְךָ יַעֲקֹב] לא יקרא שִׁמְךָ עוד יַעֲקֹב] כי אם יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שִׁמְךָ, והיינו בלשון תנאי, שלא יקרא יעקב כי אם ישראל יהיה שמו, והבן. וגם פירושו שלא יקרא יַעֲקֹב, ר"ל 'רק' בבחינה זאת, כי אם יִשְׂרָאֵל 'גם כן' יְהִיָּה שמו, כי הוא ב' בחינות וישארו לנצח נצחים.

והענין שידוע מה שדרשו רז"ל (ברכות ז:) על אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ (חלהים טו, ט), ומבואר בספרים כי השם לפי הנשמה ומקורה וכו'. והנה מאז היתה נשמתו בדרגא דיעקב, ואחר כך העלה את הגוף במדרגה זו שהיתה הנשמה בה מאז, ונעשה הגוף כולו נשמה ולא נשאר בו גוף, והנשמה העלה למדרגת ישראל ולא נשאר בו גוף, רק נשמה ונשמה לנשמה. והיינו דמבואר בזוהר (ח"א כא:) יעקב ומשה כחדא אולנין, ועל פי זה נשאר ב' השמות, יעקב להגוף דהוא נשמה תתאה, וישראל לנשמה עלאה, לכך לא נעקר שם יעקב וכו'.

^{מב} כדלעיל באות פב.

איבערדעם איז אַ רבותא אַז וישא "יעקב" רגליו, אַז 'דאָ' האָט ער געפירט, ער אליין.

פז

דאָס ברענגט דאָ צו דער מדרש רבה, אַז איבערדעם שטייט אויף דעם אָן איבעריגן פסוק [וישאַ יעקב רגליו], ווייל ס'איז אַ רבותא [מה שהיה] ביי יעקב אבינו. וואָרן ביי סתם בני אדם וואָס זיי גייען נישט אינעם דרך פון ישׂראַל סבא, איז נישט אַזוי. איבערדעם [אמר הכתוב] איז וישא יעקב רגליו.

פח

הקדמה ליישוב קושיא ה

הדור האחרון נקרא בשם "עיקבא" דמשיחא, שהוא מבחינת עקב "ורגליו" של אדם הראשון

נאָר אין דעם איז דאָס טאַקע 'מרומז' נאָך [בתיבת] "רגליו".

[דנה] דאָס לשון ווערט דאָך אָנגערופן^{מב} [על זמן סוף הגלות בשם] "עיקבא" דמשיחא. ווערט דאָך אָנגערופן אין זוהר הקדוש^{מז} 'דער זמן' [מאטו רגליו ברגליו].

פאַר ביאת המשיח, אונזער דור ווערט אָנגערופן "עיקבא" דמשיחא, [שהם] בחינת 'עקב' [של אדם], בחינת עקב, ווייל דאָס איז דאָך די נשמות פון בחינת עקב.

ווייל אַלע נשמות [שבכל הדורות] זענען שוין געווען [נכלל] אין אדם הראשון, [ובדורות הראשונים הוין] נשמות פון ראש, און [פון] בחינת הלב, און פון אַלע איברים [של] אדם הראשון. און 'דאָס' זענען די לעצטערע נשמות - פאַר ביאת המשיח - פון בחינת עקב^{מה}.

^{מב} בתהלים (פט, נא-גב): זכר ה' חרפת עבדיך שאַתי בחיקי כל רבים עמים. אַשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֶיךָ ה', אַשֶׁר חָרְפוּ עֲקֹבוֹת מִשִּׁיחָךָ. [פירש"י: סופי מלך המשיח, ולשון משנה הוא בעקבות המשיח חוצפא יסגא]. ובמשנה סוטה (מט): בעקבות משיחא חוצפא יסגא וכו' [פירש"י: בסוף הגלות, לפני ביאת המשיח].

^{מז} בזוהר הקדוש (פקודי דף רנח): בית ראשון קיימא בימי שלמה, לְקַבֵּל עֲלֵמָא עֲלָהָ, וְאִיהוּ אַקְרִי בֵּית רֵאשֹׁן וכו'. בית שני וכו'. ולבתר כד גרמו חובין, אַתְּעִיד שולטנותא דהאי בית שני וכו'. לבתר גרמו חובין, וְשִׁלְטָא הֵהִיא עֲרָלָה, וְאִתְדַחֲיין מִבֵּית שְׁנֵי לְבָר, וְנִתְחַו מִתְּמָן לְחַמּוּקֵי יִרְכִין לְתַתָּא, [נ"א ולבתר נחתי מתמן ואתרחו מאינן חמוקי לתתא] עד די שורין לתתא ברגליו. וכד יתבון ברגליו, כְּדִין [וכד' יד, ד] וְעִמְדוּ רִגְלָיו בְּיוֹם הַהוּא, וְעֲלֵמָא כְּכֹל יִתְנַהֵיג בְּרָזָא עֲלָהָ כְּדָקָא חָזִי וכו'. ומאן דִּידַע וּמְדִיד בְּשִׁיעוּרָא דְקוּ הַמְדָּה, אַרְכָּא דְמִשְׁכּוֹ דִּירְכִין עד רגליו, יְכִיל לְמַנְדַּע מִשִּׁיחָא דְגְלוּתָא דְאַתְמָשְׁף וכו'. וכְּדִין כד יִסְתַּיִם גְּלוּתָא, בְּמִשְׁכּוֹ דְרִגְלִין, כְּדִין וְעִמְדוּ רִגְלָיו בְּיוֹם הַהוּא, וְיִתְעַבֵּר הַהוּא רוּחָא סַמְבָּא עֲרָלָה מִן עֲלָמָא, וְיִתְהַדְרִין יִשְׂרָאֵל בְּלַחוּדִייהוּ לְשִׁלְטָהָ כְּדָקָא יָאוּת וכו'. עד דְמָאטוּ רִגְלִין בְּרִגְלִין וכו'.

^{מז} ועיין בשער ההקדמות (למרח"ו, דף פח): וז"ל: הוא הנרמז בכתוב באומרו (מכה ה, ז) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם וכו'. ואם תזכור מה שהודעתין בענין הדור האחרון של משיח, דבגלותא בתראה הנקרא שארית יעקב, שהוא בחינת כד מטו רגליו ברגליו, תבין הפסוק הזה במתכונתו, והמשכיל יבין:

ובשער הגלגולים (הקדמה ה): דע כי הלא נתבאר אצלנו וכו', מה שכתוב בזוהר פרשת פקודי בענין השכינה, איך גלתה בקליפות, עד דמטאת רגליו ברגליו וכו'. ואמרנו, איך גם נשמות הצדיקים גלו בתוך הקליפות עם השכינה. ואמנם בזמנים הקדמונים היו הנשמות ההם הגולים עמה, בחינת אותם הניצוצים והחלקים אשר הם מבחינת מדרגה ששם עומדת השכינה בגלות בזמן ההוא, ועל דרך זה בכל דור ודור. ואמנם עתה בדורות אחרונים אלו, כבר השכינה ירדה עד רגליו, וגם הנשמות שבדורות אלו, הם מבחינת הרגלים.

^{מז} ועיין באגרא דכלה (ריש עקב, אות ז) וז"ל: וירמוז עוד [בפסוק וְהָיָה עֲקֹב תִשְׁמַעֲנָן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה], נודע סוד עקבות משיחא, כד מטו רגליו ברגליו, דהיינו אין משיח בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף (יבמות סב.), ובתחלה היו הנשמות בסוד הראשים, והיו גדולים מאוד, ואחר כך בסוד הידים, ולא היו כל כך במעלה, וכדומה תבין בכל סוד הקומה, וכהיום הוא סוד 'עקבות' משיחא, נשמות קטני הערך מאד, והשכל והדעת שלהם קטן מהכיל מושכלות התורה והמצוות, עם כל זה שמחה לפניו ית' כאשר מקיימים המצוה ככתבם, אפילו בלא הודע הסוד - וזהו וְהָיָה, שמחה תהיה לפניו ית', כאשר יהיה עקב דהיינו עקבות משיחא, תִשְׁמַעֲנָן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה דברים ככתב, אפילו בלא הודע הסוד, והבין.

און בכלל דער מצב ווערט אנגענומען עיקבא דמשיחא, בחינת רגלים.

פס

ויעקב אבינו היה מעין אדם הראשון, ובו היו כלולין שורש כל נשמות ישראל

און יעקב אבינו האט דאך אויך 'אלעס' כולל געווען [כמו אדם הראשון]^מ.

[און] ער איז דאך געווען דער שורש פון אלע נשמות ישראל. אלע שבטים זענען

דאך פון אים ארויסגעגאנגען, ער איז געווען דער כח פונעם כלל ישראל^מ.

זענען דאך געווען [אויך] די אלע נשמות פון בחינת 'עקב', אלעס איז דאך געווען

נכלל אין יעקב אבינו. [ולכן הם נקראים בשם "רגליו", בכינוי ליעקב].

צ

ויעקר יגיעו ועמלו של יעקב היה עבור דור האחרון, כי שאר הדורות היו בהם נשמות

גבוהות של צדיקים, ולכן היו כראים לעצמן, ולא הוצרך יעקב לעמול כל כך עבורם

און פאר 'דעם' האט ער געהארעוועט, - ווי ס'שטייט אין מדרש^מ, - פאר די

שפעטערע דורות.

ווייל פאר די צדיקים [שבדורות הקודמים], די גרויסע הויכע נשמות, זיי זענען פֿראי

לְעַצְמָם, [פאר זיי] האט ער נישט געהאט אַזאַ שווערע עבודה.

נאָר [אויף] 'דעם דור' פון בחינת עֶקֶב [=רגלים], וואָס איז אין עֶקֶב [=צום סוף], אין

'סוף' פון די רגלים, - דער עקב איז דער 'סוף' פון די רגלים, איבערדעם הייסט עס

בחינת 'עיקבא' דמשיחא^מ, - אויף 'דעם' ברויך מען גרויס רחמים.

[און] יעקב אבינו האט געהאט א גרויסע עבודה [אז] ער זאל דאס אויפהייבן, אַז

מ'זאל 'דאס' אויך פירן מיט א קץ - ס'קאן חלילה גיין חס ושלום עַד קֶצֶהוּ, ווי מ'קאן

חלילה אַרײַנפֿאַלן אין דעם עיקבא דמשיחא - אַז מ'זאל [קענען] איבערקומען די

נסיונות, מ'זאל נישט חלילה פאַרפֿאַלן ווערן בַּנֶּפֶשׁ וּבַגּוּף, ווען אידן האָבן פֿאַר זיך

די גרויסע נסיונות אין דעם ביטערן מצב, בעיקבתא דמשיחא.

יעקב אבינו האט 'דאס' אויפגעהויבן.

צא

ישוב קושיא ה

וזה שמשמיענו ביתור לשון הכתוב וישא יעקב "רגליו", כי עיקר העבודה של יעקב היה בכרי לנשא ולהגביה

את הדרור האחרון שנקרא "רגליו", יען כי שורשם מבחינה הנמוכה שבשיעור קומת הקדושה באורות העליונות

איבערדעם [זאגט דער פסוק] וישא יעקב "רגליו", דא האט ער אויפגעהויבן 'די'

^מ כי יעקב אבינו היה בו שורש נשמתו של אדם הראשון, והוא תיקן חטאו של אדם הראשון, כמבואר בספרים בשם הזוהר בכמה מקומות. וז"ל הזוהר הקדוש (פנחס רמז): יעקב איהו כליל תלת אַבְרָהָן, דְּבִיָּה רְכִיב אָדָם קְדָמָה, דְּלֹא לְמַגָּא אִוקְמָהּ מֵאֲרִי מִתְּנִיתִין (בבא מציעא פד.), שוּפְרִיָּה דִּיעֶקֶב כְּשׁוּפְרִיָּה דְּאָדָם קְדָמָה.

^מ וז"ל האגרא דכלה (וישלה, ד"ה ובני יעקב באו): יעקב ובניו בהם היו כלולים כל הנשמות מישראל, והם השורש לכולם, וכולם ענפים מסתעפים מאתו.

^מ כדלעיל באות נז. ועיי' גם לקמן סוף אות צח.

^מ כמבוא ברמב"ן ריש עקב: והמפרשים אמרו כי טעם [והיה] "עקב" [תשקעו] שחר באחרית, וכן בשמך עקב רב (תהלים ט, יב). יאמר והיה 'אחרית' תשמעון המשפטים ותשמרו אותם, שישמר ה' לך את הברית והחסד ואהבה. ונכון הוא, כי יקראו בלשון הקדש תחלת כל דבר בלשון "ראש", כענין ראש דברך אמת (שם קיט, קס), וכן גדול הדור [נקרא] ראש העם, והמשובח [נקרא] ראש בשמים (שיר השירים ד, יד), וכן יקראו אחרית כל דבר "עקב", כי הלשון יתפוס דמיונו באדם, והראש תחלה, והעקב בו אחרית וסוף.

בחינה, פון 'דעס' דור, 'די' נשמות. וואָרן די הויכע נשמות וואָס זענען בחינת ראש, און בחינת לב, זענען פֿאַר אים לְעַצְמָם, ער האָט [פאַר זיי] נישט געהאַט אַזאַן עבודה. אָבער ער דערציילט מיר [ביתור לשון הכתוב, אז] יעקב אבינו האָט געהאַרעוועט פאַר יעדן, טאַקע פאַר 'אונז' אויכעט, די בחינת יַעֲקֹב, די 'רַגְלִים', אויף דעם 'סוף'. [שהרי] דער 'סוף' פון די קומה - פון די שְׁעוֹר קומה [של אדם הראשון] - ווערט דאָך אָנגערופן בחינת 'רַגְלִים'.

צב

אַלדינגס איז דאָך בחינות [עליונות בגבהי מרומים]. די אַלע זענען דאָך מרומז אין אַ קומת אָדם, די אַלע עולמות העליונים. אין די כתבי האר"י שטעלט ער עס [אַרָפּ], און אויך אינעם זוהר הקדוש, די אַלע ספרי המקובלים, אַלעס איז דאָך געשטעלט [לשפּר את האוזן בדרך משל, אין] דער ענין פון אַ שיעור קומה. [און] פון די הויכע אורות ונשמות, איז דאָס נידעריגסטע, די בחינת רַגְלִים איז דאָס נידריגסטע.¹

צג

אַזוי איז עס מרומז דאָס גאַנצע דור [בשיעור קומת אדם. דיש הם מבחינת ראש הדור, ויש שהם בחינת עקביים של הדור]. [און] דער גאַנצער "מענטש", [איז] נקרא "אָדָם" [על שם הפסוק] [ישעי' יד, יד] "אָדָמָה" לְעֵלְיוֹן.² [ועל זה אנו מברכין] אֲשֶׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ בְּצֶלֶם דְמוֹת תְּבִינֹתוֹ (ברכת נישואין).

צד

די אַלע דורות ישראל, זרע ישראל, די אַלע נשמות זענען נכלל געווען אין יעקב אבינו. און וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רַגְלָיו,³ [היינו דורות 'האחרונים'], ער האָט דאָס אַלעס אויפגעהויבן, און אויף 'דעם' האָט ער אַלעס געהאַרעוועט.

¹ עיין מזה בלשון שער הגלגולים המובא לעיל בסוף הערה מד.

² כמבואר בספרים הקדושים בכמה מקומות.

- וזה לשון התולעת יעקב (בסוד נטילת שחרית): ויברך ברכת אֲשֶׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם בְּחִמָּה, וכבר כתבנו בפתיחת דברינו (בהקדמת הספר) כי האדם דוגמת עליונים והתחתונים, ולזה נקרא עולם קטן, דוגמת העולם הגדול.

ועתה הט אונך ושמע מה שאפשר לך לשמוע בקצת פרטי הענין הגדול הזה כפי מה שקבלו חכמי ישראל, דע כי מה שאמר הכתוב (נח ט, ו) כִּי בְּצִלְם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, הוא זה, כי הוא יתברך ברא את האדם בכוחותיו, והשפיע בו שלש נפשות לדמיון ג' עולמות, זו למעלה מזו זו, אדוקה בזו, וזו בוז, וזו משרתת לזו, כלומר זו פועלת בזו וזו בוז זהו הרוחניות שבו.

ודע כי בנין האדם בכלל הוא דוגמת האדם הגדול [בספירות עליונות], ופירוש "אָדָם" כמו אָדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעי' יד, יד). והוא בדרך זה, כי הראש בכללו רמז לשלשה ראשונות [חכמה בינה דעת] שהם חשובות ראש אחד וכו' [עיי"ש עוד באורך]. זהו כלל האדם, מלבד שיש בו דברים נעלמים פנימיים, ולא ראיתי לכתבם פה לרוב עומקם וכו'. וראה כמה עמק מחשבות יוצרנו לכלול באדם כל העולמות נגלים ונסתרים, ועל זה תקנו לנו הברכה הזאת לאמרה בכל יום, להתבונן נפלאות קל, ולידע כי האדם מסודר ומתוקן באבריו ופרקיו בחכמה מופלאה, ועל זה נאמר (איוב ט, כו) וּמִבְּשָׁרִי אֲחַזֶּה אֱלֹקִים וכו'.

צה

המשך בישוב הקושיות שבפסוק ויצא יעקב

הקדמה ליישוב קושיא א, וקושיא ג (כאופן שני)

[ועל דור הזה אמר יעקב] עֲזָרִי מֵעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ, [שמזה יצמח] דער 'תכלית הבריאה'.

צו

מבואר ברמב"ן, כי תכלית הבריאה אי אפשר להתקיים רק ע"י שיושעו ישראל בהגאולה שלימה

און דער אמת [שתכלית הבריאה יתקיים רק לעתיד בהגאולה שלימה].

ווי דער רמב"ן הקדוש זאגט²² [בביאור המשך הפסוקים בפרשת האזינו, עד שמסיים שם הכתוב שהגאולה תהיה] **כִּי יִרְאֶה כִּי אֶזְלַת יְד וּגּוֹ'.** [דכתיב] **וְאֶבִּיט כִּי אֵין אִישׁ וְאֶשְׁתּוּמָם כִּי אֵין סוּמָן.** [ישעי' נט, טז, סג, ה), **וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי, לְמַעַן שְׁמִי** [אשר] **לֹא יִחַל בְּגוֹיִם²³, לְבִלְתִּי** [החל שְׁמִי] **ס'זאל נישט חלילה מחולל ווערן בגוים.**
זאגט ער, [דלכאורה] **וואָס איז אַ נפקא מינה דער חילול בגוים, וואָס פרעגט מען [נאך גוים], וואָס איז אַ נפקא מינה וואָס די גוים זאָגן ..**

צז

זאגט דער רמב"ן:

דער תכלית הבריאה איז דאך געווען וועגן כבוד שְׁמִים, און א כבוד שְׁמִים קען נישט ארויסקומען פון קיינעם נאר פון אידן.
אידן זענען נאר די אומה וואָס זיי האָבן מקבל געווען די תורה, און די גאנצע תורה הקדושה, דער קיום [התורה והאמונה] איז נאר דורך אידן, [וממילא] נאר אויף אַזאין אופן קען דאך זיין דער כבוד שְׁמִים.

²² ברמב"ן פרשת האזינו (לב, כו): **אֲשֶׁבִּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָר.** גלותנו בין העמים אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל.

והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, לולי כַּעַס אֱלֹהִים (שם, כו). ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות, ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל (כ, מא-מד) **וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם, וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה'** בעשותי אתכם למען שְׁמִי **לֹא כְדָרְכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל,** וכן נאמר עוד (שם, ט) **וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הִחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וּגו'.**

ולכך הזכיר משה בתפלתו (שלא יד, טו) **וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת שְׁמִיעֶךָ לֵאמֹר וּגו',** והשי"ת הורה לו בזה, **וַיֹּאמֶר ה' סְלַחְתִּי כְּדָרְכְךָ (שם, כ).** והטעם בטענה הזאת, איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כָּל הַגּוֹיִם כְּאֵין נֶאֱדָו מֵאִפְסָם וְתָהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ (ישעי' מ, יז). אבל השם ברא את האדם בתחתונים, שיכיר את בוראו ויודה לשמו, וְשֵׁם הַרְשׁוֹת בִּידוֹ לַהֲרַע או להטיב, וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם, לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים, ונודע בזה לכל העמים.

והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו, ולא יספור עוד בהם, ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי היה כח מכחות המזלות והכוכבים, וחלף ועבר, והנה תהיה כוונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו רק מככים לפניו. ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בכריאת העולם, שיהיה רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים.

וזה טעם כי דִּין ה' עֲמֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם (האזינו שם, לו), שיזכור ה' ברחמים כי הם עֲמֹ מאז, ויזכור כי הם עֲבָדָיו, שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבול הצרות והשעבוד, וכענין שנאמר (ישעי' סג, ח) **וַיֹּאמֶר אֶךְ עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקָרוּ.** וכבר רמזתי (תצוה כט, מו) בכריאת האדם סוד נשגב ונעלם, צריך ממנו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלקים, כענין שנאמר (שם שם, טז) **כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו וּגו'.**

²³ ביחזקאל כ' (פסוק יד): **וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הִחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם.** ושם (פסוק ט): **וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הִחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִודַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.**

און די תורה הקדושה איז דאך נישטאָ ביי קיין אנדערע אומה, בגוים אין תורה¹¹. ממילא דורכדעם וועט מוזן זיין די ישועה, [כדי] ס'זאל נישט זיין קיין חילול שם שמים. - [עד כאן דברי הרמב"ן].

צח

ישוב קושיא א (כאופן שני)

יראתו ודאגתו של יעקב לא היה על עצמו רק על דורות העתידים, שיוכלו להתקיים בגלות בתוך שפלות המצב, ויזכו לצאת משם בנאולה השלימה

איבערדעם ווען יעקב אבינו האט געזאגט עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ, ער האט זיך געזארגט [מאין יבא עזרי]. ער האט נישט מורא געהאט פאר זיך, ער האט געוואוסט [אז] 'ער' וועט עס 'דורכהאקן' מיט עשו און מיט לבן, אבער ער האט זיך געזארגט פאר די 'שפעטערע דורות'. ווי כ'האב פריער געזאגט (באות נו, צ) [ווי] דער מדרש זאגט.

צט

איבערדעם זאגט ער וישא יעקב רגליו. ער האט נאָר מורא געהאט פאר 'דעם'.

ק

ולזה התחזק עצמו באומרו עזרי מעם ה' 'עשה שמים וארץ', והתכלית "בריאית שמים וארץ" הוא שיתגלה הכבוד שמים, וזה לא יתקיים רק לעתיד בהנאולה שלימה, ואם כן בהכרח יסבבו מן השמים איזה אופן שיתקיימו ישראל בגלות, ויושעו בהישועה שלימה

איבערדעם האט ער געזאגט עזרי מעם ה' 'עשה שמים וארץ', דער בורא כל עולמים האט דאך באשאפן די וועלט פאר 'דעם' [עבור כבוד שמו יתברך. וממילא] וועט דאך מוזן עפעס ווערן.

מיט 'דעם' האט ער זיך מחזק געווען אין בטחון [אף בענין המצב של 'דור האחרון'], אז ס'וועט 'נאָר' עפעס ווערן [א ישועה], ווי די פסוקים זאגן דאך אזויפיל. אזוי ווי דער רמב"ן טייטשט, ס'וועט מוזן זיין [הגאולה שלימה], וואָרן דער גאנצער תכלית הבריאה איז דאך געווען וועגן 'דעם', אז נישט איז דאך דער גאנצער תכלית הבריאה נישט נשלם געוואָרן, חלילה אז ס'וועט נישט זיין עפעס א ישועה. איבערדעם איז די ישועה א הכרח, ס'איז א הכרח די ישועה, דער ביאת המשיח און דאָס גאנצע וואָס ס'וועט זיין [לעתיד לבא, שבזה תלוי] דער רעכטער כבוד שמים. דעמאלטס וועט הערשט זיין דער תכלית הבריאה.

קא

איבערדעם חזר ואמר לית אָנא מוֹבִיד סְכָרִי מן בְּרִי¹².

[כי הנה מה שאמר תחילה] אני אין בידי לא צמיד ולא נזם, מאין יבוא עזרי, האט ער אַלץ געמיינט [אויף שפעטער], ווייל לעולם איז דאך אַלעס געווען א פּוֹעַל דְּמִיּוֹנִי אויף ווייטער, ווי דער מדרש זאגט.

איבערדעם האט ער געזאגט, חזר ואמר לית אָנא מוֹבִיד סְכָרִי מן בְּרִי, עזרי מעם ה' 'עשה שמים וארץ', וועגן דעם תכלית הבריאה, אז דער בורא כל עולמים האט 'באשאפן די וועלט' א יֵשׁ מֵאֵין, אזוי ווי כ'האב פריער געזאגט (באות לו, ואות צה).

¹¹ לשון הפסוק (איכה ב, י) ועל זה דרשו באיכה רבה (ב, יג): אם יאמר לך אדם יש 'חֲקֻמָּה' בגוים תאמן, הדא הוא דכתיב (עובדי' א, ח) וְהֶאֱבֹדְתִי חֲקֻמִּים מֵאֲדָם וְתִבְנוּנָה מֵהָר עֶשׂוֹ, יש 'תורה' בגוים אַל תֵּאֱמָן, דכתיב (איכה ב, ט) מִלְּקָה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה.

קב

ישוב קושיא ג (לפי אופן זה השני)

ולזה נאמר לו ה' ישמרך מעשו ומלכך, אשר כל פעולותיו במלחמתו עם עשו ולכן, היה הכל רק עבור דורות העתידים, וכמו שרמזו בפסוק וישא יעקב "רגליו"

ווייטער, איבערדעם איז דאס [ה'] ישמרך מעשו ולכן.

[ווייל] 'דאס' איז די בחינה פון וישא יעקב "רגליו", [כי הצלתינו ושמירתינו הוא רק] בכוחו של יעקב אבינו, ער האט געהאָרעוועט פאר די אַלע דורות, אין דעם שווערן מצב.

[ער האָט געהאָרעוועט] אויף דעם אַליין, [אַז] מ'זאָל מיר די זכיה האָבן, די זכיה האָבן [אַז] מ'זאָל זיך 'אַנכאַפּן' אין דרך התורה, אין דרך האַמת.

קג

סיום התורה

איז טאקע 'נאָר דאָס' געבליבן [לדור עיקבא דמשיחא שהוא בחינת "רגליו", להתחזק כן] "עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ", [אַז] דער 'בורא עולם' וועט העלפן. מ'האָט דאָך אַלעס פאַרלאָרן, 'וואָס' אידן האָבן געהאַט. די אַלע ראשונים, דעם גאַנצן כח החיזוק.

היצט איז נאָר געבליבן "עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ". 'דאָס' האָט יעקב אבינו איבערגעלאָזט. ס'איז געבליבן דער כח, דעם התחזקות פון "לית אָנא מוּבִיד סְבִירי מן בְּרִי", "עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ".

דעם איינציגע התחזקות איז געבליבן פאר אידן [בהגלות]. און דעם וועט העלפן אידן [בהגאולה שלימה], אַז מ'וועל מיר די זכיה האָבן מ'וועט געהאַלפן ווערן.

קד

ברכת הקודש

מ'זאָל מיר די זכיה האָבן מ'זאָל זיין דבוק אין דרך האמת, אין דרך התורה. מ'זאָל די זכיה האָבן צו זיין דבוק אין 'בורא עולם'. מ'זאָל מיר אַלע ניצול ווערן [מכח עשו ולכן].

דער אייבירשטער זאָל העלפן: מ'זאָל זוכה זיין אַז מ'זאָל זען די ישועה. במהרה ובקרב זאָל מען זוכה זיין צו זען די ישועת ישראל, און התרוממות קרן התורה וישראל, און התגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

